

कोन्ज्योसोम गाउँपालिका

स्थानीय राजपत्र

कोन्ज्योसोम गाउँपालिका, ललितपुरद्वारा प्रकाशित
भाग-१

खण्ड: ५ संख्या: १

मिति: २०७९/१०/१०

कोन्ज्योसोम गाउँपालिकाको

कोन्ज्योसोम गाउँपालिका शिक्षा ऐन, २०७९

२०७९ सालको ऐन नं. १

प्रस्तावना: कोन्ज्योसोम गाउँको समग्र विकास, लोकतान्त्रिक गणतन्त्रात्मक शासन व्यवस्था अनुकूल स्थानीय नागरिकहरूको सदाचार निर्माण तथा समयानुकूल ज्ञानको वृद्धिका लागि शैक्षिक स्तरको असमानतालाई न्यूनीकरण गरी शिक्षाको गुणस्तरीयतामा पहुँच कायमगर्न गाउँ क्षेत्रभित्र स्थापना भई सञ्चालन भइरहेका र स्थापना हुने विद्यालयको व्यवस्थापकीय सुधार गर्न तथा समय परिस्थिति अनुकूल हुने ज्ञान, सीप, प्रविधि तथा मानवमूल्य सहितको शैक्षिक विकास गर्न वाञ्छनीय भएकाले नेपालको संविधानको धारा २२६ को उपधारा (१) ले अनुसूची-८ र अनुसूची-९ बमोजिमको सुचीमा गाउँसभाले उल्लिखित विषयमा कानून बनाउन सक्ने व्यवस्था भए बमोजिम स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा १०२ को उपदफा (१) बमोजिम कोन्ज्योसोम गाउँपालिकाको सभाले यो ऐन बनाएको छ ।

प्रारम्भिक, संक्षिप्त नाम र परिभाषा

१. संक्षिप्त नाम, विस्तार र प्रारम्भ

(क) यस ऐनको नाम “कोन्ज्योसोम गाउँपालिका शिक्षा ऐन, २०७९” रहेको छ ।

(ख) यो ऐन कोन्ज्योसोम गाउँपालिका क्षेत्रभर लागू हुनेछ ।

(ग) यो ऐन कोन्ज्योसोम गाउँपालिकाको राजपत्रमा प्रकाशन भएपछि लागू हुनेछ ।

२. परिभाषा: विषय वा प्रसङ्गले अर्को अर्थ नलागेमा यस ऐनमा

(क) “गाउँपालिका” भन्नाले कोन्ज्योसोम गाउँपालिका बुझ्नु पर्नेछ ।

(ख) “कार्यपालिका” भन्नाले कोन्ज्योसोम गाउँपालिकाको गाउँ कार्यपालिकालाई सम्झनु पर्छ ।

(ग) “गाउँ सभा” भन्नाले कोन्ज्योसोम गाउँपालिकाको गाउँ सभालाई बुझ्नु पर्नेछ ।

(घ) “तह” भन्नाले विद्यालयको आधारभूत तथा माध्यमिक तह बुझ्नु पर्नेछ ।

(ङ) “विद्यालय शिक्षा” भन्नाले आधारभूत र माध्यमिक दुवै तहको शिक्षा बुझ्नु पर्नेछ ।

(च) “आधारभूत शिक्षा” भन्नाले प्रारम्भिक बाल विकास शिक्षादेखि कक्षा आठसम्म दिइने शिक्षा बुझ्नु पर्नेछ । त्यस्तो शिक्षा दिने विद्यालयलाई आधारभूत विद्यालय भनिनेछ ।

(छ) “माध्यमिक शिक्षा” भन्नाले कक्षा नौ देखि बाह्रसम्म दिइने शिक्षा बुझ्नु पर्नेछ । त्यस्तो शिक्षा दिने विद्यालयलाई माध्यमिक विद्यालय भनिने छ ।

(ज) “औपचारिक शिक्षा” भन्नाले विद्यालयमा भर्ना गरी राष्ट्रिय पाठ्यक्रमले निर्धारण गरेको कार्यक्रम अनुसार विद्यालयबाट प्रदान गरिने कक्षागत तथा तहगत शिक्षा बुझ्नु पर्नेछ ।

(झ) “अनौपचारिक शिक्षा” भन्नाले विद्यालयमा भर्ना भई औपचारिक शिक्षा हासिल गर्न नसकेलाई दिइने शिक्षा बुझ्नु पर्नेछ ।

(ज) “वाचनालय” भन्नाले जनसाधारणले पत्रपत्रिका आदि पढ्न वा हेर्नका लागि स्थापना गरिएको सार्वजनिक स्थललाई जनाउँछ ।

(ट) “विशेष शिक्षा ” भन्नाले दृष्टिविहीन, बहिरा, अटिज्म, बौद्धिक अपाङ्गता, सुस्तश्रवण वा अतिअशक्त शारीरिक अपाङ्गता भएका बालबालिकालाई दिइने विशेष प्रबन्ध गरी प्रदान गरिने शिक्षा बुझ्नु पर्नेछ ।

(ठ) “निरन्तर शिक्षा” भन्नाले साक्षरोत्तर कक्षाको शिक्षा पूरा गरिसकेका व्यक्तिलाई दिइने शिक्षा सम्झनु पर्दछ ।

(ड) “अभिभावक” भन्नाले विद्यालयमा अध्ययनरत विद्यार्थीको अभिभावक भनी विद्यालयको अभिलेखमा जनिएको व्यक्ति सम्झनुपर्छ र सो शब्दले विद्यार्थीको बाबु, आमा, बाजे वा बज्यै र त्यस्ता अभिभावक नभएका विद्यार्थीको हकमा जिल्ला/इलाका प्रशासनकार्यालयबाट वा सम्बन्धित वडा कार्यालयबाट संरक्षकत्व प्रदान गरेको भन्ने व्यहोराको प्रमाणित पत्र विद्यालयमा पेश गरेको व्यक्ति वा संस्थालाई समेत बुझ्नु पर्नेछ ।

(ढ) “अभिभावक शिक्षा” भन्नाले बालबालिकाहरूको शिक्षादिक्षा, स्वास्थ्य, पोषण र सरफाइ, सुरक्षा तथा हेरचाह सम्बन्धमा दिइने अभिमुखीकरण तालिम वा सचेतीकरण कार्यक्रम वा छलफल वा भेटघाट वा स्वाध्ययन कार्य बुझ्नु पर्नेछ ।

(ण) “समावेशी शिक्षा” भन्नाले दृष्टिविहीन, न्यून दृष्टियुक्त, बहिरा, सुस्त श्रवण, अटिज्म, बौद्धिक, शारीरिक वा अन्य अपाङ्गता भएका बालबालिकालाई नियमित शैक्षिक पद्धतिको अधीनमा रही दिइने शिक्षा तथा सामाजिक, आर्थिक वा भौगोलिक कारणबाट पछाडी पारिएका व्यक्तिलाई विभेदरहित वातावरणमा दिइने शिक्षा बुझ्नु पर्नेछ ।

(त) “प्राविधिक शिक्षा तथा व्यवसायिक तालिम” भन्नाले प्राविधिक ज्ञान, सीप, दक्षता तथा विषयवस्तुको सिकाइ गरी प्रविधि र व्यवसायको शिक्षा प्रदान गर्न कक्षा नौ देखि कक्षा बाह्रसम्म अध्यापन गराइने शिक्षा वा तालिमलाई बुझ्नु पर्नेछ ।

(थ) “सामुदायिक विद्यालय” भन्नाले समुदायको पहलमा स्थापना गरिएको नाफारहित प्रकृतिको नेपाल सरकारबाट नियमित रूपमाअनुदान पाउने गरी अनुमति वा स्वीकृतिप्राप्त विद्यालय सम्झनु पर्छ ।

(द) “संस्थागत विद्यालय” भन्नाले व्यक्ति वा संस्था वा समुदायको पहलमा स्थापना गरिएका संघीय, प्रादेशिक वा स्थानीय सरकारबाटबाट नियमित रूपमा अनुदान नपाउने गरी अनुमति वा स्वीकृति प्राप्त विद्यालय बुझ्नु पर्नेछ ।

(ध) “शैक्षिक गुठी” भन्नाले विद्यालय सञ्चालन गर्नका लागि कुनै व्यक्ति वा समुदायले नाफा आर्जन नगर्ने उद्देश्यले स्थापना गरेको सार्वजनिक वा निजी गुठी बुझ्नु पर्नेछ ।

(न) “शिक्षा अधिकृत” भन्नाले गाउँपालिकाभित्र स्थानीय तहको शिक्षा सञ्चालन, व्यवस्थापन, नियमन, निर्देशन, अनुगमन र मूल्याङ्कन गर्ने शिक्षा युवा तथा खेलकुद शाखाको प्रमुख वा ऐन बमोजिम तोकिएका कार्य गर्न नेपाल सरकारले खटाएको अधिकृत कर्मचारी बुझ्नु पर्नेछ ।

(प) “वडा शिक्षा समिति” भन्नाले दफा २५ को उपदफा १ बमोजिम गठित गठन भएको समितिलाई जनाउँछ ।

(फ) “तोकिएको” वा “तोकिए बमोजिम” भन्नाले यस ऐन अन्तर्गत बनेका नियम वा कार्यविधिमा तोकिएको वा तोकिए बमोजिम सम्झनु पर्छ ।

(ब) “कर्मचारी” भन्नाले सामुदायिक विद्यालयमा कार्यरत शिक्षक बाहेकका अन्य कर्मचारी बुझ्नु पर्नेछ ।

(भ) “अनुमति” भन्नाले नेपाल सरकार वा गाउँपालिकाले स्थायी स्वीकृति प्रदान गरी नसकेको कुनै तोकिएको ठाउँ वा क्षेत्रमा विद्यालय खोल्न वा कक्षा थप गर्न दिइएको अस्थायी स्वीकृतिलाई जनाउँछ ।

(म) "स्वीकृति" भन्नाले तोकिए बमोजिमको सर्त पुरा गरेको विद्यालयलाई नेपाल सरकार वा गाउँपालिकाले दिएको स्थायी स्वीकृतिलाई जनाउँछ ।

(य) "प्रारम्भिक बालविकास शिक्षा" भन्नाले तीन वर्ष उमेर पूरा भई पाँच वर्ष उमेर पूरा नगरेका बालबालिकाहरूलाई कक्षा एकमा प्रवेश गर्नुभन्दा अगाडी मनोरञ्जनात्मक विधिबाट बालबालिकाको सर्वाङ्गीण विकासका लागि सामुदायिक र संस्थागत रूपमा दिइने प्रारम्भिक बालविकास शिक्षा बुझ्नु पर्नेछ र सो शब्दले नर्सरी वा केजी वा यस परिभाषाले समेटेको उमेरका बालबालिकाहरूलाई दिइने मन्थेवरी शिक्षा समेत बुझ्नु पर्दछ ।

(र) "प्रारम्भिक बालविकास केन्द्र" भन्नाले तीन देखि चार वर्ष उमेर पूरा भएका बालबालिकाको लागि शारीरिक, मानसिक र बौद्धिक विकास गर्न सञ्चालित प्रारम्भिक पूर्व प्राथमिक विद्यालय वा बालविकास केन्द्र वा शिशु विकास केन्द्र वा शिशु कक्षा वा नर्सरी कक्षा वा मन्थेवरी स्कुल वा किन्डर गार्डेन आदि नामले सञ्चालित शिक्षा केन्द्र सम्झनु पर्छ ।

(ल) "स्थायी आवासीय अनुमति" भन्नाले विदेशी मुलुकले कुनै सर्त तोक्यो वा सो मुलुकमा स्थायी रूपमा बसोबास गर्न पाउने गरी नेपाली नागरिकलाई उपलब्ध गराएको डाईभर्सिटी इमिग्रेन्ट भिसा, परमानेन्ट रेजिडेन्ट भिसा वा ग्रीन कार्ड सम्झनु पर्दछ र सो शब्दले नेपाली नागरिकलाई विदेशमा स्थायी रूपमा बसोबास गर्न दिइएको जुनसुकै नामको स्थायी आवासीय अनुमतिसमेतलाई जनाउँछ ।

(व) "आवासीय विद्यालय" भन्नाले झाले नेपाल सरकार वा गाउँपालिकाले आवासीय विद्यालयको रूपमा स्वीकृति प्रदान गरिएको विद्यालयलाई जनाउँछ ।

(श) "नमूना विद्यालय" भन्नाले नमूना विद्यालय विकास एवं सञ्चालन निर्देशिका, २०७४ पहिलो संशोधन (२०७५ सहित) परिच्छेद २ को दफा २.१ बमोजिमको विद्यालय बुझ्नुपर्नेछ ।

(ष) "स्थानीय" भन्नाले कोन्ज्योसोम गाउँ क्षेत्र भित्रको मानवस्रोत, भौगोलिक वातावरण तथा सम्पदासँग सम्बन्धित बुझ्नु पर्नेछ ।

(ह) "विद्यालय बाहिर हुने अध्यापन सेवा" भन्नाले निजी क्षेत्रको संस्था (इन्स्टिच्युट) वाट विद्यार्थीका लागि प्रदान गरिने शैक्षिक परामर्श सेवा, ट्युसन, कोचिङ क्लास, सिर्जनात्मक कला, भाषा शिक्षण आदि विषयको कक्षा बुझ्नु पर्नेछ ।

(क्ष) "शिक्षक" भन्नाले विद्यालयको अध्यापक सम्झनु पर्छ र सो शब्दले प्रधानाध्यापक समेतलाई जनाउँछ ।

(त्र) "गाउँ शिक्षा समिति" भन्नाले यस ऐनको दफा २४ को उप दफा (१) बमोजिम गठन भएको समितिलाइ जनाउँछ ।

(ज) "निःशुल्क शिक्षा" भन्नाले विद्यालय वा शैक्षिक संस्थाले विद्यार्थी वा अभिभावकबाट कुनै पनि शीर्षकमा कुनै पनि शुल्क असुल नगरी दिइने शिक्षालाई सम्झनु पर्छ ।

(ज्ञ१) "सामुदायिक सिकाइ केन्द्र" भन्नाले समुदायस्तरमा सञ्चालन गरिने आजीवन सिकाइ, अध्ययन, अनुसन्धान र सिए सिकाई लगायतका काम गर्ने केन्द्रलाई सम्झनु पर्छ ।

(ज्ञ२) "विद्यालयको समायोजन" भन्नाले विद्यालय गाम्ने वा ठाउँ सार्ने वा नाम परिवर्तन गर्न वा बन्द गर्ने वा तह वा कक्षा थपे वा घटाउने कार्य बुझ्नुपर्छ ।

(ज्ञ३) "शैक्षिक संस्था" भन्नाले दफा २ को परिभाषा (थ) , (द) , (ध) , (र) , (श) , (ह) र (ज) बमोजिमका संस्थाहरू जनाउँछ ।

(ज्ञ४) "पुस्तकालय" भन्नाले नागरिकमा पठन सस्कृतिको विकास गर्न, पुस्तकहरू अध्ययन गर्न र जीवन पर्यन्त सिकाइलाई सघाउने अभिप्रायले स्थापित इच्छुक पाठकहरूले विभिन्न शर्तमा पुस्तक पढन पाउने विभिन्न विषय र क्षेत्रका पुस्तकहरूको संग्रह गरेर राखिएको सार्वजनिक स्थललाई जनाउँछ ।

परिच्छेद-१

प्रारम्भिक बाल विकास तथा बाल शिक्षा, आधारभूत शिक्षा, अभिभावक शिक्षा, अनौपचारिक शिक्षा,

खुला तथा वैकल्पिक निरन्तर सिकाइ, सामुदायिक सिकाइ र विशेष शिक्षा

३. औपचारिक शिक्षा तथा अनौपचारिक शिक्षा: गाउँपालिका क्षेत्रभित्र बसोबास गर्ने सबै नागरिकका लागि औपचारिक शिक्षा तथा अनौपचारिक शिक्षा उपलब्ध हुनेछ ।

४. औपचारिक शिक्षा : (१) तीन वर्ष पुरा भएका बालबालिकाका लागि शिशु विकास केन्द्र र चार वर्ष पुरा भए बालबालिकाकालागि पूर्व प्राथमिक शिक्षा सहितको प्रारम्भिक बालविकास केन्द्र, पाँच वर्ष उमेर पूरा भए बालबालिकाका लागि कक्षा एक देखि उमेरअनुसार क्रमशः कक्षा आठ सम्मको आधारभूत विद्यालय शिक्षा तथा तेह्र व उमेर पूरा भएका बालबालिकाका लागि कक्षा नौ देखि उमेर अनुसार क्रमशः कक्षा बाह्र सम्मको माध्यमिक विद्यालय शिक्षा प्रदान गर्नु पर्नेछ । यस्तो शिक्षा औपचारिक हुनेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको माध्यमिक शिक्षा साधारण माध्यमिक शिक्षा, (२) परम्परागत धार्मिक शिक्षा र (२) प्राविधिक तथा व्यावसायिकशिक्षा तीन प्रकारको हुनेछ ।

(३) उपदफा (२) बमोजिमको प्राविधिक तथा व्यावसायिक माध्यमिक शिक्षामा व्यावहारिक तथा प्रयोगात्मक अभ्यास लागि पाठ्यक्रमले तोके अनुसार हुनेछ ।

५. प्रारम्भिक बालविकास शिक्षा : (१) गाउँपालिका क्षेत्रमा रहेका पाँच वर्षमुनिका बालबालिकाहरूलाई मनोरञ्जनात्मक विधिबाट शारीरिक, मानसिक, सामाजिक, संवेगात्मक विकासका लागि प्रारम्भिक बालविकास शिक्षा प्रदान गर्न सक्नेछ

(२) उपदफा (१) बमोजिमको शिक्षा तीन वर्ष पुरा भएका बालबालिकाका लागि शिशु विकास केन्द्र र चार वर्ष पुरा भएका बालबालिकाका लागि पूर्व प्राथमिक शिक्षा प्रदान गरिनेछ ।

(३) प्रारम्भिक बालविकास शिक्षा सामुदायिक तथा संस्थागत रूपमा दिइनेछ ।

(४) उपदफा (१) बमोजिमको शिक्षा सञ्चालन गर्ने विद्यालय वा संस्थाको स्थापना, सञ्चालन प्रक्रिया, शिक्षण विधि त मापदण्ड तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

६. आधारभूत शिक्षा: (१) गाउँपालिका क्षेत्रमा बसोबास गर्ने नागरिकका हरेक पाँच वर्ष उमेर पूरा भएका बालबालिकाका लागि कक्षा एक देखि उमेर अनुसार क्रमशः कक्षा आठसम्म को आधारभूत विद्यालय शिक्षाप्रदान गर्नु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको शिक्षा प्रचलित ऐन नियम बमोजिम सामुदायिक तथा संस्थागत तथा वैकल्पिक विद्यालयबाट प्रदान गरिने छ ।

(३) सामुदायिक तथा वैकल्पिक विद्यालयबाट प्रदान गरिने आधारभूत शिक्षा अनिवार्य र निःशुल्क हुनेछ ।

(४) उपदफा (२) र (३) बमोजिमको शिक्षा सञ्चालन गर्ने विद्यालय वा संस्थाको अन्य व्यवस्था तथा मापदण्ड सम्बन्ध प्रचलित सङ्घीय कानून तथा गाउँपालिकाबाट तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

७. माध्यमिक शिक्षा: (१) गाउँपालिका क्षेत्रमा बसोबास गर्ने तेह्र वर्ष उमेर पूरा भएका बालबालिकाका लागि कक्षा देखि उमेरअनुसार क्रमशः कक्षा बाह्र सम्मको माध्यमिक विद्यालय शिक्षा प्रदान गर्नु पर्नेछ ।

८. शिक्षाको माध्यम: (१) विद्यालयमा शिक्षाको माध्यम नेपाली वा अङ्ग्रेजी वा दुवै हुनेछ ।

(२) उपदफा (१) जुनसुकै कुरालेखिएको भएता पनि प्रारम्भिक बालविकास कक्षा देखि कक्षा पाँचसम्म विद्यार्थीको मातृभाषामा दिन सकिनेछ ।

(३) भाषा विषय अध्यापन गराउँदा शिक्षाको माध्यम सोही भाषामा नै हुनेछ तर गैर नेपाली नागरिकले विद्यालयमा अध्ययन गर्दा निजले चाहेमा अनिवार्य नेपाली विषयको सट्टा अन्य कुनै भाषा विषय अध्ययन गर्न सकिनेछ ।

९. अभिभावक शिक्षा: (१) अभिभावकलाई बालबालिकाको शिक्षादिक्षा, स्वास्थ्य, पोषण, सरफाइ, सुरक्षा तथा हेरचाह सम्बन्धमा अभिभावक शिक्षा प्रदान गर्नु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको शिक्षा अनौपचारिक शिक्षा विधिबाट प्रदान गरिनेछ ।

(३) उपदफा(१) र (२) बमोजिमको शिक्षाको व्यवस्था प्रचलित मापदण्ड तथा कार्यविधिबाट तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

१०. अनौपचारिक शिक्षा: (१) विद्यालयमा भर्ना भई निरन्तर रूपमा औपचारिक शिक्षा हासिल गर्न नसकेका व्यक्तिलाई आवश्यकतानुसार प्रौढ शिक्षा, साक्षरोत्तर शिक्षा, निरन्तर शिक्षाको व्यवस्था मिलाउनु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको शिक्षा प्रदान गर्नका लागि गाउँपालिकाले तोकिएको मापदण्ड पूरा गर्ने विद्यालय वा संस्थालाई अनुमति प्रदान गर्नसक्ने छ ।

(३) उपदफा (१) बमोजिमको शिक्षाको पूर्वाधार, विधि, ढाँचा, प्रकार, पाठ्यक्रम तथा सामग्री सङ्घीय नीति-नियम, प्रदेश नीति-नियम तथा गाउँपालिकाबाट तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

११. खुला तथा वैकल्पिक निरन्तर सिकाइ: (१) विद्यालयमा भर्ना भई औपचारिक शिक्षा हासिल गर्न नसकेका व्यक्तिहरूलाई औपचारिक शिक्षाको मूल प्रवाहमा ल्याउन व्यक्तिलाई खुला/दूर शिक्षा तथा वैकल्पिक शिक्षा तथा निरन्तर सिकाइका अवसरहरू प्रदान गर्नु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको शिक्षा प्रदान गर्नका लागि गाउँपालिकाले तोकिएको मापदण्ड पूरा गर्ने विद्यालय वा संस्थालाई अनुमति प्रदान गर्न सक्नेछ ।

(३) उपदफा (१) बमोजिमको शिक्षाको पूर्वाधार, विधि, ढाँचा, प्रकार, पाठ्यक्रम तथा सामग्री सङ्घीय नीति-नियम प्रदेश नीति-नियम तथा गाउँपालिकाबाट तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

१२. सामुदायिक सिकाइ: (१) गाउँपालिकाले समुदायमा साक्षरता, साक्षरोत्तर शिक्षा, निरन्तर शिक्षा, अभिभावक शिक्षा, आमा समूह शिक्षा, घरेलु तथा व्यावसायिक सीप विकासका लागि सामुदायिक सिकाइका अवसरहरू प्रदान गर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको सिकाइको अवसर प्रदान गर्न सामुदायिक सिकाइ केन्द्रलाई सञ्चालन र परिचालन गर्न सकिनेछ ।

(३) सामुदायिक सिकाइ केन्द्रको स्थापना, पूर्वाधार, सञ्चालन र परिचालन तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

१३. विशेष तथा समावेशी शिक्षा: (१) गाउँ पालिकाले दृष्टिविहीन, बहिरा, अटिज्म, बौद्धिक अपाङ्गता, सुस्त श्रवण वा अतिशक्त शारीरिक अपाङ्गता भएका बालबालिकालाई एकीकृत रूपमा वा छुट्टै समूहमा राखी विशेष प्रकार र निश्चित माध्यमबाट विशेष तथा समावेशी शिक्षा दिने व्यवस्था मिलाउनु पर्नेछ ।

(२) गाउँपालिकाले कुनै सामुदायिक विद्यालयमा विशेष शिक्षा तथा समावेशी शिक्षाको व्यवस्था गर्न सकिनेछ ।

(३) दृष्टिविहीन, न्यून दृष्टियुक्त, पूर्ण दृष्टिविहीन, बहिरा, सुस्त श्रवण, अटिज्म, बौद्धिक अपाङ्गता तथा श्रवण-दृष्टिविहीन भएका बालबालिकाको लागि पाठ्यक्रम, पाठ्यपुस्तक र शिक्षण सिकाइ र मूल्याङ्कन प्रणालीमा फरक व्यवस्था गर्न सकिनेछ ।

(४) उपदफा (१) बमोजिमको शिक्षा नीति, पूर्वाधार, व्यवस्थापन, सञ्चालन प्रक्रिया, शिक्षक तथा कर्मचारीको नियुक्ति, त्यस्तो शिक्षा दिने विद्यालय वा संस्थालाई प्रदान गरिने सुविधा र अनुदान तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

(५) दूर शिक्षा, विशेषशिक्षा र समावेशी शिक्षाको सञ्चालन साधारण शिक्षा सरह हुनेछ ।

(६) गाउँपालिकाले तोकिएको मापदण्ड पूरा गर्ने विद्यालयलाई विशेष शिक्षा तथा समावेशी शिक्षा सञ्चालन गर्नका लागि अनुमति प्रदान गर्न सकिनेछ ।

१४, नीति बनाउने, कानून निर्माण गर्ने, मापदण्ड तयार गर्ने, योजना तर्जुमा गर्ने, कार्यान्वयन गर्ने, अनुगमन गर्ने, मूल्यांकनगर्ने र नियमन गर्ने: स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा ११ ले तोकिएको काम, कर्तव्य र अधिकार बमोजिम आधारभूत तथा माध्यमिक शिक्षा सम्बन्धमा नीति बनाउने, कानून निर्माण गर्ने, मापदण्ड तयार गर्ने, योजना तर्जुमा गर्ने, कार्यान्वयन गर्ने, अनुगमन गर्ने, मूल्यांकन गर्ने र नियमन गर्ने कार्य गाउँकार्यपालिकाको ऐन, नियम तथा कार्यविधि बमोजिम हुनेछ ।

परिच्छेद-२

सामुदायिक,संस्थागत गुठी सहकारी विद्यालयको स्थापना, अनुमति, सञ्चालन, व्यवस्थापन तथा नियमन

१५, विद्यालयको स्थापना: (१) स्थानीय आवश्यकताका आधारमा गाउँपालिकाभित्र नेपाली नागरिक वा स्थानीय समुदाय वा संस्थाले प्रचलित कानून बमोजिम सामुदायिक, संस्थागत, गुठी, सहकारी, बाल विकास केन्द्र, विद्यालय तथा शिक्षण संस्था स्थापना गर्न सक्नेछन् ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको विद्यालय स्थापना गर्ने कार्यविधि तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

१६, विद्यालयको स्थापना गर्ने अनुमति तथा स्वीकृति : (१) कुनै समुदाय, व्यक्ति वा संस्थाले नयाँ प्रारम्भिक बाल विकास केन्द्र वा विद्यालय स्थापना गर्न वा विद्यालयले तह वा कक्षा थप गर्न आवश्यक देखेमा अनुमतिका लागि वडा शिक्षा समितिको सिफारिस सहित शैक्षिक सत्र सुरु हुनुभन्दा कम्तीमा तीन महिना अगावै गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय, शिक्षा युवा तथा खेलकुद शाखामा निवेदन दिनुपर्ने छ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको विद्यालय अनुमति तथा स्वीकृति सम्बन्धी व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

१७, सहकारी अन्तरगत विद्यालय सञ्चालन गर्ने अनुमति: (१) कम्पनी वा गुठी अन्तरगत सञ्चालित विद्यालयहरु सहकारी अन्तरगत सञ्चालन गर्न चाहेमा शिक्षा समितिको निर्णय बमोजिम गाउँपालिकाले सञ्चालन अनुमति दिन सक्नेछ ।

(२) सहकारीअन्तर्गत विद्यालय संचालन गर्ने संबन्धी कार्यविधि तोके बमोजिम हुनेछ ।

परिच्छेद-३

प्राविधिक शिक्षा तथा व्यावसायिक तालिमको योजना तर्जुमा, सञ्चालन, अनुमति, अनुगमन, मूल्यांकन र

नियमन

१८, प्राविधिक शिक्षा तथा व्यावसायिक तालिमको योजना: (१) शिक्षालाई वैज्ञानिक, प्राविधिक, व्यावसायिक,सीपमूलक, रोजगारमूलक एवं जनमुखी बनाउन गाउँपालिकाले आवश्यकता अनुसार प्रचलित कानून बमोजिम प्राविधिक तथा व्यावसायिक तालिमको अल्पकालीन तथा दीर्घकालीन योजना तर्जुमा गर्न सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको योजना तर्जुमाप्रक्रिया कार्यविधिबाट निर्धारण गरिएबमोजिम हुनेछ ।

१९. प्राविधिक शिक्षा वा व्यवसायिक तालिमको सञ्चालन: (१) गाउँपालिकाले आधारभूत तहको शिक्षा पूरा गरेको नागरिकलाई प्रचलित कानून बमोजिम माध्यमिक शिक्षा वा सो सरहको प्राविधिक शिक्षा वा व्यावसायिक तालिम प्रदान गर्न सकिनेछ ।

(२) राष्ट्रिय विकास तथा स्थानीय तहको विकासको लागि कुनै खास विधाको प्राविधिक वाव्यवसायिक मानव संशाधन वा विशेषज्ञ आवश्यक देखिएमा गाउँपालिकाले तोकिए अवधिभित्र त्यस्तो संशाधन र विशेषज्ञ उत्पादनगर्न कुनै खास शिक्षण संस्थालाई निर्देशन दिन सकिने ।

(३) उपदफा (५) बमोजिम निर्देशन दिएकोमा प्रचलित कानूनमा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि तोकिएको अवधिभित्र त्यस्तो मानव संशाधन वा विशेषज्ञ उत्पादन गर्नु त्यस्तो शिक्षण संस्थाको कर्तव्य हुनेछ ।

(४) शिक्षण संस्थाले उपदफा (५) बमोजिमको मानव संशाधन उत्पादन गर्न वा त्यस्तो संशाधन उत्पादन गर्ने आवश्यक फ्याक्ल्टी वा शिक्षण संस्थाको संस्थागत क्षमता विकास गर्न आवश्यक अनुदान रकम माग गरी त्यसको परियोजना विवरण सहित गाउँपालिकासँग अनुरोध गर्न सक्नेछ ।

(५) गाउँपालिका भित्र संचालित प्राविधिक धार (९-१२) वा प्राविधिक व्यवसायिक तालिम संचालन भएका विद्यालयलाई आवश्यकताका आधारमा जनशक्ति, भौतिक सुविधा तथा विद्यार्थीको पर्याप्तताको सुनिश्चितताका लागि गाउँपालिकाले सहजीकरण गर्नुपर्नेछ ।

(६) उपदफा (४ र ५) बमोजिम रकम माग भएकोमा गाउँपालिकाले स्थलगत अध्ययन अवलोकनका आधारममा प्राप्त राय सुझावका आधारमा आवश्यकता अनुसार उपयुक्त रकम सम्बन्धित शिक्षण संस्थालाई उपलब्ध गराउन सक्नेछ । त्यस्तो अवलोकन कार्यका लागि स्थलगत अध्ययन समिति गठन गर्न सक्नेछ ।

२०. प्राविधिक शिक्षा तथा व्यावसायिक तालिमको अनुमति एवम् रद्द गर्न : (१) गाउँपालिकाले प्राविधिक शिक्षा तथा व्यावसायिक तालिम तथा तालिमका लागि सम्बन्धन दिने अधिकार प्राप्त निकायबाट तोकिएको मापदण्ड र सो निकायको सम्बन्धनका आधारमा मापदण्ड पूरा गर्ने विद्यालय वा संस्थालाई कुनै विषयमा प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा सञ्चालन गर्न अनुमति दिनसक्ने छ ।

(२) उपदफा (१) अनुसार अनुमति प्राप्त विद्यालय वा संस्थाले सन्तोषजनक रुपमा तोकिएका कार्य नगरेमा गाउँपालिकाले त्यस्तो अनुमति रद्द गर्न सक्ने छ , तर अनुमति रद्द गर्नुअघि त्यस्ता संस्थालाई सफाइको मौका दिनुपर्ने छ ।

परिच्छेद-४

मातृभाषामा शिक्षा दिने विद्यालयको अनुमति अनुगमन तथा नियमन

२१. मातृभाषामा शिक्षा दिने विद्यालयको अनुमति : (१) गाउँपालिकाले आधारभूत तहसम्म मातृभाषामा शिक्षा दिने विद्यालयको स्थापना र सञ्चालनका लागि अनुमति तथा स्वीकृति दिन सक्नेछ । यस्तो अनुमति सम्बन्धी प्रक्रिया ऐनको दफा १५ बमोजिम हुनेछ ।

(२) दफा (१) बमोजिम अनुमति दिइएका विद्यालयले एकल भाषाभाषी विद्यालयमा मातृभाषामा शिक्षा दिने, द्वीभाषी विद्यालयमा दुवै भाषामा शिक्षा दिने र बहुभाषी विद्यालयमा भाषिक स्थानान्तरणको नीति अपनाई बालबालिकाहरुलाई उनीहरुको मातृभाषाबाट नेपाली वा अङ्ग्रेजी भाषामा सहज रुपमा लाने व्यवस्था गर्नु पर्नेछ ।

(३) एकल वा द्वीभाषी विद्यालयका अभिभावकले चाहेमा त्यहाँ पनि भाषिक स्थानान्तरणको नीति अपनाउनु पर्नेछ । सबै खाले भाषाभाषीलाई एकअर्काको भाषा, लिपि तथा संस्कृति सिक्न एवं सिकाउन प्रोत्साहित गर्नु पर्नेछ ।

(४) यस ऐनमा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि आधारभूत तह भन्दा माथि मातृभाषामा शिक्षा दिने विद्यालयको अनुमति तथा स्वीकृति सम्बन्धी प्रक्रिया र मापदण्ड संघीय शिक्षा मन्त्रालयले निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ ।

परिच्छेद ५

गाभिएका वा बन्द भएका विद्यालयहरूको सम्पत्ति व्यवस्थापन

२२, **विद्यालय सार्न, गाभ्ने, नाम परिवर्तन गर्न वा बन्द गर्ने:** (१) गाउँपालिकाले सञ्चालन भइरहेका कुनै विद्यालयलाई एक स्थानबाट अर्को स्थानमा सार्न वा दुई वा दुईभन्दा बढी विद्यालयलाई गाभी एउटा विद्यालय कायम गर्न वा विद्यालयको नाम परिवर्तन गर्न वा विद्यालय बन्द गर्न वा तोकिएको ठाउँ वा क्षेत्रमा विद्यालय खोल्न वा विद्यालयमा कक्षा थप वा तह थप गरी सञ्चालन गर्न अनुमति दिनसक्ने छ ।

(२) कुनै विद्यालय गाभ्ने आधार औचित्यपूर्ण नदेखिएमा गाउँ शिक्षा समितिले त्यस्तो विद्यालयको माथिल्लो तह वा कक्षा घटाउन सक्ने छ ।

(३) कुनै विद्यालय अर्को विद्यालयमा गाभिने भएमा त्यस्तो विद्यालयको चल अचल सम्पत्ति, फर्निचर, पाठ्यपुस्तक, पाठ्यसामग्री लगायतका अन्य शैक्षिक सामग्रीको विवरण अद्यावधिक गरी गाभिए पश्चात अस्तित्वमा रहने विद्यालयमा हस्तान्तरण एवम् जिन्सी दाखिला गरी अभिलेखमा आम्दानी बाँध्नुपर्ने छ ।

२३. **गाभिएका वा बन्द भएका विद्यालयको सम्पत्ति:** (१) सामुदायिक विद्यालयको हकभोगमा रहेको सम्पत्ति सार्वजनिक सम्पत्ति मानिनेछ । यस ऐन बमोजिम अनुमति वा स्वीकृति रद्द गरिएको वा कुनै विद्यालयमा गाभिएको सामुदायिक विद्यालयको सम्पत्ति अन्य विद्यालयको काममा प्रयोगमा नआउने भएमा गाउँ पालिकाको निर्णय अनुसार उपयोग गरिनेछ ।

(२) शैक्षिक गुठी अन्तरगत सञ्चालित संस्थागत विद्यालयको सम्पत्ति सोही विद्यालयको नाममा रहनेछ । कुनै विद्यालय सार्वजनिक शैक्षिक गुठीको रूपमा सञ्चालन गरिएकोमा त्यस्तो विद्यालयको सम्पत्ति सार्वजनिक सम्पत्ति मानिनेछ र त्यस्तो सम्पत्तिको स्वरूप परिवर्तन गर्न पाइने छैन ।

(३) कम्पनी अन्तर्गत सञ्चालित संस्थागत विद्यालयको सम्पत्ति सोही कम्पनीको नाममा रहनेछ ।

(४) संस्थागत विद्यालयले कुनै व्यक्ति वा संघ संस्थासँग दान दातव्यको रूपमा कुनै किसिमको चल, अचल सम्पत्ति प्राप्त गर्नु अघि गाउँपालिकामा जानकारी दिनु पर्नेछ, तर विदेशीव्यक्ति वा संघ संस्थाबाट त्यसरी चल, अचल सम्पत्ति प्राप्त गर्नु अघि सङ्घीय सरकारको पूर्व स्वीकृति लिनु पर्नेछ ।

(५) उपदफा (४) बमोजिम प्राप्त गरेको सम्पत्ति सङ्घीय सरकारको स्वीकृति बेगर बेचबिखन गर्न पाइने छैन ।

परिच्छेद-६

गाउँ शिक्षा समिति गठन तथा व्यवस्थापन

२४, **गाउँ शिक्षा समिति:** (१) गाउँपालिका क्षेत्रभित्र सञ्चालन हुने विद्यालयको रेखदेख, समन्वय, निर्देशन र व्यवस्थापन गर्ने कामका लागि देहाय बमोजिमको १५ सदस्यीय गाउँ शिक्षा समिति रहने छ:

(क) अध्यक्ष, कोन्ज्योसोम गाउँपालिका	अध्यक्ष
(ख) उपाध्यक्ष, कोन्ज्योसोम गाउँपालिका	सदस्य

- (ग) प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, कोन्ज्योसोम गाउँपालिका सदस्य
- (घ) गाउँपालिकाको सामाजिक विकास समितिको संयोजक सदस्य
- (ङ) प्रवक्ता, कोन्ज्योसोम गाउँपालिका सदस्य
- (च) शिक्षक महासंघको गाउँ समितिको अध्यक्ष वा निजले तोकेको गाउँ समितिको पदाधिकारी एकजना सदस्य
- (छ) सामुदायिक विद्यालयका विद्यालय व्यवस्थापन समितिका अध्यक्षहरू मध्येबाट गाउँ शिक्षा समितिले मनोनित गरेको एकजना सदस्य
- (ज) सामुदायिक विद्यालयका आधारभूत र माध्यमिक तहका प्रधानाध्यापकहरू तथा शिक्षकहरू मध्येबाट शिक्षा समितिले मनोनित गरेको कम्तिमा एकजना महिला हुने गरी दुइ जना सदस्य
- (झ) स्थानीय सामुदायिक संस्था वा शिक्षा क्षेत्रमा क्रियाशील विज्ञ मध्येबाट समितिले मनोनित गरेको एकजना सदस्य
- (ञ) गाउँपालिकाभित्र सञ्चालित सामुदायिक विद्यालयका शिक्षक अभिभावक सङ्घका अध्यक्षहरू मध्येबाट गाउँ शिक्षा समितिबाट मनोनित एक जना - सदस्य
- (ट) गाउँपालिकामा रहेका विशेष शिक्षा, समावेशी शिक्षा वा प्राविधिक धार संचालित विद्यालय वा स्रोत कक्षा सञ्चालन गर्ने विद्यालय वा अपाङ्गतासम्बन्धी शिक्षण संस्थाका तर्फबाट गाउँप्रमुख बाट मनोनित भएका व्यक्ति मध्येबाट कम्तिमा एक जना महिला पर्ने गरी- २ जना सदस्य
- (ज) सामुदायिक विद्यालयमा अध्ययनरत विद्यार्थीका अभिभावकहरूमध्येबाट गाउँपालिका अध्यक्षबाट मनोनित - एक जना सदस्य
- (ठ) शिक्षा शाखा प्रमुख - सदस्य सचिव
- (२) समितिमा मनोनित सदस्यहरूको पदावधि चार वर्षको हुनेछ । त्यस्ता सदस्यहरूले आफ्नो पद अनुसारको अचरण नगरेको देखिएमा निजलाई मनोनित गर्ने निकायले जुनसुकै बखत पदबाट हटाउन सकिनेछ , तर यसरी हटाउनु अघि निजलाई आफ्नो सफाई पेश गर्ने मौकाबाट बन्चित गरिने छैन ।
- (३) समितिले बैठकको विषयवस्तु अनुसार विषय विशेषज्ञ समूह वा कुनै कर्मचारीलाई बैठकमा भाग लिन आमन्त्रण गरिनेछ ।
- (४) गाउँ शिक्षा समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार: प्रचलित कानून बमोजिम अन्यत्र लेखिएका काम, कर्तव्य र अधिकारको अतिरिक्त गाउँ शिक्षा समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ:-
- (क) बालबालिकालाई आधारभूत शिक्षासम्मको अध्ययन अनिवार्य रुपमा गराउन अभिभावकलाई जानकारी गराउने तथा त्यसका लागि प्रोत्साहन गर्ने,
- (ख) विद्यालयमा भर्ना भएका वा नभएका बालबालिका लगायत अन्य व्यक्तिको उमेर, जात, लिङ्ग समेतको आधारमा विवरण बनाई अद्यावधिक गराइराख्ने,
- (ग) विद्यालयको शैक्षिक योजना सम्बन्धी अभिलेख अद्यावधिक गराइ राख्ने तथा त्यस्तो योजनाको अनुगमन गरी सम्बन्धित निकायमा सुझाव पठाउने,

(घ) व्यवस्थापन समितिलाई स्थानीय स्रोत, साधनको पहिचान र परिचालनमा सहयोग पुर्याउने तथा विद्यालयलाई प्राप्त स्रोतको बाँडफाँड गर्ने,

(ङ) गरीबीको रेखामुनि रहेका परिवारको लगत राखी त्यस्ता परिवारका बालबालिकालाई शिक्षामा सहभागिता गराउन आवश्यक व्यवस्था मिलाउने,

(च) व्यवस्थापन समितिको कार्यमा समन्वय गर्ने तथा शिक्षाको गुणात्मक विकासको लागि विद्यालयको सुपरीवेक्षण र अनुगमन गरी प्रधानाध्यापक, शिक्षक लगायत व्यवस्थापन समितिलाई आवश्यक सुझाव र सहयोग गर्ने,

(छ) विद्यालयमा शैक्षिक गुणस्तर वृद्धि गर्न जनचेतनामूलक कार्यक्रम, तालिम, गोष्ठी, सेमिनार आदि सञ्चालन गर्ने,

(ज) विद्यालयको भौतिक स्थितिको अध्ययन गरी सुधारका लागि सहयोग गर्ने,

(झ) विद्यालयमा स्वच्छ शैक्षिक वातावरण तयार गर्न सहयोग गर्ने,

(ञ) गाउँपालिका क्षेत्रभित्रका शिक्षित जनशक्तिको अभिलेख राखी त्यस्ता जनशक्तिलाई स्वयंसेवक भई विद्यालयमा अध्यापन गर्न प्रोत्साहित गर्ने,

(ट) शिक्षकको कार्यक्षमताको आधारमा पुरस्कारको व्यवस्था गर्ने,

(ठ) विद्यालयको लागि आवश्यक साधन स्रोत जुटाउने र परिचालन गर्ने,

(ड) विद्यालय स्तरीय अन्तर खेलकुद तथा अतिरिक्त शैक्षिक क्रियाकलापको विकास तथा सञ्चालन गराउने र सो को लागि पुरस्कारको व्यवस्था गर्ने,

(ढ) आफ्नो क्षेत्रभित्रका बालबालिकाको विद्यालय शिक्षामा पहुँच बढाउनको लागि आवश्यक व्यवस्था गर्ने,

(ण) आफ्नो क्षेत्रभित्र विशेष शिक्षा तथा समावेशी शिक्षा, गुरुकुल, मदरसा, गुम्बाबाट प्रदान गरिने शिक्षा सम्बन्धी योजना तर्जुमा गर्ने,

(त) विद्यालयहरूको विपद् जोखिम अवस्था लेखाजोखा गरी प्रभाव न्यूनीकरणकालागि कार्ययोजना तयार गर्ने,

(थ) विद्यालय शिक्षामा सुधारका लागि गाउँ शिक्षा नीति तथा योजना बनाई स्वीकृतिकालागि गाउँ सभामा पेश गर्ने,

(द) आफ्नो सेवा क्षेत्रभित्र विद्यालय सञ्चालन अनुमति, स्वीकृति, विद्यालय सार्ने, गाभ्ने लगायतका कार्य गर्ने गराउने,

(ध) आफ्नो सेवा क्षेत्रभित्रका शिक्षक, कर्मचारीहरूको विवरण अद्यावधिक गराउने, रिक्त दरवन्दीमा स्थायी नियुक्तिका लागि सिफारिस गर्ने शिक्षक सेवा आयोगमा विस्तृत विवरण सहितको माग पेश गर्न लगाउने,

(न) कुनै शिक्षक वा कर्मचारीलाई यस ऐन बमोजिम विद्यालय व्यवस्थापनसमितिले कारवाही गर्न अधिकार नभएको विषयमा कारवाहीको लागि समितिको रायसहितको प्रतिवेदन प्राप्त भएमा सो उपर कार्यवाही गर्ने, गराउने,

(प) गाउँपालिका भित्र शिक्षकको सरुवा सम्बन्धी मापदण्ड र आधारहरू बनाउने

(फ) विद्यालय नक्सांकन तथा समायोजन सम्बन्धि कार्य गर्ने,

(ब) गाउँ शिक्षा समितिको अन्य काम, कर्तव्य र अधिकार तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

५. शिक्षा समितिको बैठक (१) गाउँ शिक्षा समितिको बैठक सामान्यतया दुई महिनामा एकपटक बनेछ ।

(२) समितिका अध्यक्षको निर्देशनमा सदस्य सचिवले बैठक बोलाउनेछ ।

(३) बैठक सम्बन्धी अन्य कार्यविधि समितिले निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ ।

२५. वडा शिक्षा समिति : (१) गाउँपालिकाका प्रत्येक वडामा देहाय बमोजिमको वडा शिक्षा समिति गठन हुनेछ:

(क) सम्बन्धित वडाका वडाध्यक्ष -संयोजक

(ख) वडा समितिका सदस्यहरू मध्येबाट वडा समितिको बैठकले तोकेको कम्तिमा एक जना महिला सहित दुई जना - सदस्य

(ग) सम्बन्धित वडाका प्रधानाध्यापकहरू मध्येबाट वडा शिक्षा समितिले तोकेको एक जना -सदस्य

(घ) विद्यालय व्यवस्थापन समितिका अध्यक्षहरू मध्येबाट संयोजकले तोकेको एकजना सदस्य -सदस्य

(ङ) सम्बन्धित वडाभित्रका शिक्षाप्रेमीहरू मध्येबाट संयोजकले तोकेको दुइजना महिला सहित तिन जना -सदस्य

(च) वडाभित्र संचालित विद्यालयहरूमध्ये उच्चतम तह संचालित विद्यालयको प्रधानाध्यापक -सदस्य सचिव

(२) वडा शिक्षा समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार तथा अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

परिच्छेद-७

विद्यालय व्यवस्थापन समिति गठन तथा व्यवस्थापन

२६. सामुदायिक विद्यालय व्यवस्थापन समिति गठन : (१) सामुदायिक विद्यालयको सञ्चालन, रेखदेख , निरीक्षण र व्यवस्थापन गर्नको लागि प्रत्येक विद्यालयमा देहायका सदस्यहरू रहेको एक विद्यालय व्यवस्थापन समिति रहनेछ:

(क) अभिभावकले आफू मध्येबाट छानी पठाएका व्यक्ति वा अभिभावकबाट छनोट हुन नसकेसम्म सम्बन्धित वडाको वडाध्यक्ष वा निजले तोकेको वडासदस्य - अध्यक्ष

(ख) अभिभावकले आफू मध्येबाट छानी पठाएका दुई जना महिला सहित चार जना - सदस्य

(ख) गाउँपालिकाको सम्बन्धित वडाको वडाध्यक्ष वा वडा समितिका सदस्यहरू मध्येबाट सो वडा समितिले मनोनयन गरेको एक जना-सदस्य

(ग) विद्यालयका संस्थापक, स्थानीय बुद्धिजीवी, शिक्षाप्रेमी, विद्यालयलाई निरन्तर दश वर्षदेखि सहयोग गर्ने वा विद्यालयलाई दशलाख वा सोभन्दा बढी नगद वा जिन्सी सहयोग गरेका व्यक्तिहरूमध्येबाट विद्यालय व्यवस्थापन समितिले मनोनित गरेको एक जना - सदस्य

(घ) शिक्षकहरूले आफूहरू मध्येबाट छानी पठाएको शिक्षक प्रतिनिधि एक जना -सदस्य

(ङ) विद्यालयका प्रधानाध्यापक - सदस्य सचिव

(२) विद्यालय स्तरीय बालकलबले मनोनयन गरेको एक छात्र र एकजना छात्रा गरी दुई जना आमन्त्रित सदस्य हुनेछन ।

(३) प्राविधिक तथा व्यवसायिक विषयमा अध्ययन वा तालिम गराइने माध्यमिक विद्यालयको व्यवस्थापन समितिमा उद्योग वाणिज्यसंघका दुईजना प्रतिनिधि सदस्य रहनेछन ।

(४) विशेष शिक्षा सञ्चालन गर्ने विद्यालयको व्यवस्थापन समितिमा कम्तीमा चालिसप्रतिशत सदस्यहरू अपाङ्गता भएका व्यक्तिको अभिभावक र समावेशी शिक्षा वा स्रोतकक्षा सञ्चालन गर्ने विद्यालयको व्यवस्थापनसमितिमा कम्तीमा एकजना अपाङ्गता भएका व्यक्ति सदस्य हुनेछन ।

(५) विद्यालय व्यवस्थापन समितिको अध्यक्ष छनौट नभएसम्मका लागि वा अध्यक्षको अनुपस्थितिमा सो समितिको जेष्ठ सदस्यले सो समितिको अध्यक्षता गर्नेछ।

(६) विद्यमान व्यवस्थापन समितिको म्याद सिद्धिनु भन्दा कम्तीमा एक महिना अगावै नयाँ व्यवस्थापन समितिको गठन बहालवाला व्यवस्थापन समितिले गर्नु पर्नेछ। यसो हुन नसकेमा वा व्यवस्थापन समितिको गठन विवादित भएमा तोकिए बमोजिम व्यवस्थापनसमितिको गठन गाउँपालिकाले गर्नेछ।

(७) गाउँपालिकाका शिक्षा अधिकृत/विद्यालय निरीक्षकलाई विद्यालय व्यवस्थापन समितिको बैठकमा पर्यवेक्षकका रूपमा आमन्त्रण गरिनेछ।

(८) व्यवस्थापन समिति गठन सम्बन्धी अन्य प्रक्रिया तोकिए बमोजिम हुनेछ।

(९) विद्यालय व्यवस्थापन समिति पदावधि तीन वर्षको रहनेछ।

२७. संस्थागत विद्यालय व्यवस्थापन समिति गठन : (१) संस्थागत विद्यालयको सञ्चालन, रेखदेख र व्यवस्थापन गर्नकालागि प्रत्येक विद्यालयमा देहायका सदस्यहरू रहेको एक विद्यालय व्यवस्थापन समिति रहनेछ:

(क) विद्यालयका संस्थापक वा लगानीकर्ताहरू मध्ये कम्तीमा माध्यामिक तह उत्तीर्ण गरेको व्यक्तिबाट विद्यालयको सिफारिसमा गाउँ प्रमुखले मनोनित गरेको व्यक्ति - अध्यक्ष

(ख) सम्बन्धित वडाका अध्यक्ष वा निजले मनोनित गरेको एक जना सदस्य-- सदस्य

(ग) स्थानीय शिक्षा प्रेमी वा समाजसेवीहरू मध्येबाट विद्यालय व्यवस्थापन समितिले मनोनित गरेको एक जना- सदस्य

(घ) अभिभावकहरू मध्येबाट एक जना महिला समेत पर्ने गरी विद्यालय व्यवस्थापन समितिले मनोनित गरेका दुई जना - सदस्य

(ङ) सम्बन्धित विद्यालयको शिक्षकहरूले आफूहरू मध्येबाट छानी पठाएको एकजना शिक्षक - सदस्य

(च) विद्यालयको प्रधानाध्यापक - सदस्य सचिव

२८. सामुदायिक तथा संस्थागत विद्यालय व्यवस्थापन समितिको पदावधि र अन्य थप कुरा: (१) सामुदायिक तथासंस्थागत विद्यालय व्यवस्थापन समितिमा छानिएका वा मनोनीत अध्यक्ष वा सदस्यको पदावधि तीन वर्षको हुनेछ। त्यस्ता अध्यक्ष वा सदस्यले आफ्नो पद अनुसारको आचरण नगरेको देखिएमा त्यसरी छाडे वा मनोनयन गर्ने अभिभावक, पदाधिकारी वा निकायले निजलाई जुनसुकै बखत पदबाट हटाउन सक्नेछ, तर त्यसरी पदबाट हटाउनु अघि निजलाई आफ्नो सफाइ पेस गर्ने मौकाबाट वञ्चित गरिने छैन।

(२) व्यवस्थापन समितिका सदस्यको राजीनामा सो समितिका अध्यक्षले र व्यवस्थापन समितिका अध्यक्षको राजीनामासम्बन्धितव्यवस्थापन समितिले स्वीकृत गर्नेछ।

(३) सामुदायिक तथा संस्थागत विद्यालयको विद्यालय व्यवस्थापन समितिको काम, कर्तव्य र अधिकारसम्बन्धी अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ।

२९. सामुदायिक विद्यालयको व्यवस्थापन समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार देहायबमोजिम हुनेछ:-

(क) विद्यालयको सञ्चालन, रेखदेख, निरीक्षण र व्यवस्थापन गर्ने,

(ख) विद्यालयको लागि चाहिने आर्थिक स्रोत जुटाउने,

(ग) शिक्षक तथा कर्मचारीलाई तालिमको लागि छनौट गर्ने,

(घ) नेपाल पाल सरकारबाट स्वीकृत भएको

दरबन्दीको शिक्षक तथा कर्मचारीको पद रिक्त हुन आएमा स्थायी पदपूर्तिको लागि सो पद रिक्त भएको मितिले पन्द्रहदिनभित्र विद्यालय व्यवस्थापन समितिको निर्णयसहित गाउँपालिकामा लेखी पठाउने,

(ङ) विद्यालयका शिक्षक तथा कर्मचारीहरूको हाजिरी जाँच गरी गयल हुने शिक्षक वा कर्मचारी उपर आवश्यक कारवाही गर्ने,

(च) कुनै शिक्षक वा कर्मचारीलाई यस ऐन वा प्रचलित नेपाल कानून बमोजिम विद्यालय व्यवस्थापन समितिले कारवाही गर्न पाउने विषयमा विभागीय कारवाही गरी त्यसको जानकारी गाउँपालिकालाई दिने तथा आफूलाई कारवाही गर्न अधिकार नभएको विषयमा कारवाहीको लागि सिफारिस गर्नुपर्ने भएमा आवश्यकता अनुसार आफ्नो राय सहितको प्रतिवेदन गाउँपालिकामा पठाउने,

(छ) विद्यालय सुधार योजना निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्ने,

ज) शिक्षक कर्मचारी तथा विद्यार्थीहरूले पालना गर्नुपर्ने आचारसंहिता बनाई लागू गर्ने,

(भ) प्रत्येक वर्ष विद्यालयका चन्द्रादाता र अभिभावकहरूको भेला गराई विद्यालयको अघिल्लो शैक्षिक वर्षको आय व्यय तथा शैक्षिक उपलब्धि र आगामी वर्षको शैक्षिक कार्यक्रमको सम्बन्धमा जानकारी गराउने,

ञ) विद्यार्थीलाई उपलब्ध गराइएको छात्रवृत्ति रकम प्रदान गर्ने,

(ट) निरीक्षकले विद्यालयको छड्के जाँच वा निरीक्षण गर्दा हाजिरी पुस्तिका वा त्रिचुतीय हाजिरीमा गयल जनाएकोमा त्यस्ता गयल भएका शिक्षक तथा कर्मचारीको गयल भएका दिनको तलब कट्टी गर्ने,

(ठ) विद्यालयको चल अचल सम्पत्तिको तथ्यांक राखी संरक्षण र सदुपयोग गर्ने,

(ड) आफ्नै स्रोतबाट नियुक्त हुने शिक्षक तथा कर्मचारीको सेवा, शर्त तथा विभागीय कारवाहीलाई व्यवस्थित गर्न कार्यविधि बनाई शाखा प्रमुखमार्फत गाउँपालिकाबाट स्वीकृत गराई लागू गर्ने,

(ढ) शिक्षक तथा कर्मचारीले आफ्नो पद अनुसारको आचरण पालना नगरेमा वा काम, कर्तव्य पूरा नगरेमा प्रचलित कानून बमोजिम सचेत गराउने, बढीमा दुई ग्रेड वृद्धि रोक्का गर्ने वा बढीमा दुई वर्षसम्म बढुवा रोक्का गर्न गाउँपालिका समक्ष कारवाहीको लागि सिफारिस गर्ने, तर यसरी विभागीय कारवाही अगाडि बढाउँदा सफाइको मनासिव मौका दिनु पर्नेछ ।

(ण) गाउँपालिकाले दिएको निर्देशन अनुरूप काम गर्ने ।

(त) स्थायी नियुक्ति भई आउने शिक्षकलाई विद्यालयमा हाजिर गराउने व्यवस्था मिलाउने

(थ) तोकियबमोजिम शिक्षक अभिभावक संघ गठन गर्ने ।

३०. विद्यालय व्यवस्थापन समिति विघटन गर्न सकिने: (१) देहायको अवस्था वा तोकिएको जिम्मेवारी पूरा गर्न नसकेमा सो को कारण खुलाई शाखा प्रमुखको सिफारिसमा गाउँ शिक्षा समितिले विद्यालय व्यवस्थापन समितिलाई विघटन गर्न सक्नेछ ।

(क) विद्यालयको सम्पत्ति हिनामिना गरेमा,

(ख) विद्यालयको शैक्षिक वातावरण खल्बल्याएमा,

(ग) नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार वा गाउँपालिकाको नीति विपरित काम गरेमा,

(घ) विद्यालयको व्यवस्थापन सन्तोपजनक रूपमा गर्न नसकेमा वा

(ङ) सम्बन्धित निकाय वा अधिकारीले दिएको निर्देशनको पालन नगरेमा , तर त्यसरी विघटन गर्नुअघि विद्यालय व्यवस्थापन समितिलाई आफ्नो सफाई पेशगर्ने मनासिव मौका दिनुपर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम विद्यालय व्यवस्थापन समिति विघटन भएपछि अर्को विद्यालय व्यवस्थापन समिति गठन नभएसम्म वा अन्य कुनै कारणले विद्यालय व्यवस्थापन समिति गठन नभएसम्म विद्यालय व्यवस्थापन समितिको काम गर्न र नियमानुसार विद्यालय व्यवस्थापन समिति गठन गर्न गाउँ शिक्षा समितिले एक अस्थायी विद्यालय व्यवस्थापन समिति गठन गर्न सक्नेछ । उक्त समितिको म्याद बढिमा ६ महिनाको हुनेछ ।

३१. व्यवस्थापन समितिको अध्यक्ष र सदस्य हुन नसक्ने : देहायको व्यक्ति व्यवस्थापन समितिको अध्यक्ष र सदस्य हुन सक्ने छैनः

(क) गैर नेपाली नागरिक,

(ख) पच्चीस वर्ष उमेर पूरा नभएको,

(ग) प्रचलित कानुन बमोजिम कालो सूचीमा परेको,

(घ) नैतिक पतन देखिने फौजदारी अभियोगमा अदालतबाट कसुरदार ठहरिएको ,

(ङ) अन्य विद्यालयको व्यवस्थापन समितिको अध्यक्ष वा सदस्य पदमा रहेको

(च) सरकारी ,अर्ध सरकारी वा गैरसरकारी संघ संस्थामा लाभको पदमा बहाल रहेको

परिच्छेद-८

विद्यालयको नामाकरण

३२. विद्यालयको नामाकरण: (१) समाज तथा राष्ट्रकै लागि उल्लेखनीय योगदान गर्ने वा ऐतिहासिक व्यक्ति, देवी देवता, तीर्थस्थल वा प्राकृतिक सम्पदा आदिको नामबाट नेपालीपन झल्कने गरी विद्यालयको नामाकरण गर्नुपर्नेछ । विद्यालयको नामको अन्तमा तह र तहपछि “विद्यालय” शब्द राखिएको हुनुपर्नेछ ।

(२) संस्थागत विद्यालयले आफ्नो नाममा “पब्लिक” शब्द जोड्न चाहेमा कम्तिमा एक तिहाई विद्यार्थी पूर्ण छात्रवृत्तिमा अध्ययनरत रहेको हुनुपर्नेछ । कुनै संस्थागत विद्यालयले आफ्नो नाममा “नेसनल” शब्द जोड्न चाहेमा नेपालको कम्तीमा २५ जिल्लाका विद्यार्थी अध्ययनरत रहेको हुनुपर्नेछ र कुनै संस्थागत विद्यालयले आफ्नो नाममा “इन्टरनेशनल” शब्द जोड्न चाहेमा कम्तिमा एक तिहाई संख्यामा विदेशी विद्यार्थी अध्ययनरत हुनुपर्नेछ । संस्थागत विद्यालयको नामको अन्तमा “विद्यालय”, “स्कूल” वा “पाठशाला” शब्द जोडिएको हुनुपर्नेछ ।

(३) विद्यालयको लेटर प्याड तथा साइन बोर्डमा विद्यालयको पूरा नामको गर्नुपर्नेछ ।

(४) प्राविधिक शिक्षा सञ्चालन गर्न अनुमति पाएको सामुदायिक विद्यालयले आफ्नो विद्यालयको नामको पछाडी कोष्टकमा (प्राविधिक शिक्षालय) भनी थप गर्न सक्नेछ ।

(५) तर यो उपदफा लागूहुनु अगावै यस दफा विपरितका शब्दहरू जोडिई नामाकरण भै सकेका विद्यालयको हकमा यो ऐनजारी भएपछिको दोश्रो शैक्षिक शत्रको सुरु देखि नै लागू हुने गरी उपयुक्त व्यवस्था पालना वा पुन नामाकरण गर्नु पर्ने छ ।

(६) आधारभूत शिक्षा र माध्यमिक शिक्षा सञ्चालन विद्यालयले आफ्नो साइन बोर्ड वालेटेर प्याडमा विद्यालयको पूरा नाम खुलाउनु पर्नेछ ।

(७) विद्यालयको नामाकरण सम्बन्धी थप व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

परिच्छेद-९

सामुदायिक विद्यालयको जग्गाको स्वामित्व, सम्पत्तिको अभिलेख, संरक्षण र व्यवस्थापन

३३. सामुदायिक विद्यालयको जग्गाको स्वामित्व: (१) यो ऐन प्रारम्भ हुँदाको बखत विद्यालयको स्वामित्व वा हक भोगमा रहेकोवा यो ऐन प्रारम्भ भएपछि विद्यालयले प्राप्त गरेको सम्पूर्ण जग्गा-जमीन वा चल-अचल सम्पत्ति विद्यालयको सम्पत्ति मानिने छ ।

२ सामुदायिक विद्यालयको हकभोगमा रहेको जग्गा-जमीन तथा सम्पत्ति सार्वजनिक सम्पत्ति मानिनेछ । नेपाल सरकारको स्वीकृति बिना विद्यालयको चल, अचल सम्पत्ति विद्यालयको कुनै किसिमले हक छाडी कसैलाई दिन सकिने छैन । शैक्षिक गुठी अन्तर्गत सञ्चालित संस्थागत विद्यालयको सम्पत्ति सोही विद्यालयको नाममा रहनेछ । कम्पनी अन्तर्गत सञ्चालित संस्थागत विद्यालयको सम्पत्ति सोही कम्पनीको स्वामित्वमा राख्नु पर्नेछ ।

३४. सामुदायिक विद्यालयको सम्पत्तिको अभिलेख: (१) विद्यालयको नाममा रहेको सम्पूर्ण चल अचल सम्पत्तिको सुरक्षा गर्ने र सम्बन्धित निकायबाट समयमै अभिलेख प्रमाणित गराई सुरक्षित राख्ने प्रमुख दायित्व व्यवस्थापन समिति र प्रधानाध्यापकको हुनेछ ।

(२) सामुदायिक विद्यालयको नाममा रहेको उपदफा (१) बमोजिमको सम्पत्तिको विवरण शिक्षा शाखामा पठाउनु पर्नेछ ।

३५. सामुदायिक विद्यालयको जग्गाको संरक्षण र व्यवस्थापन: (१) गाउँ कार्यपालिकाको पुर्व स्विकृति नलिई सार्वजनिक विद्यालयको नाममा रहेको जग्गा बिक्री वा धितो राख्न वा सट्टापट्टा गर्न पाइने छैन ।

(२) यस ऐन बमोजिम अनुमति वा स्वीकृति रद्ध गरिएको वा कुनै विद्यालयमा गाभिएको सामुदायिक विद्यालयको सम्पत्ति अन्य विद्यालयको काममा प्रयोगमा नआउने भएमा गाउँपालिकाले सामुदायिक वा सार्वजनिक हितका अन्य कार्यमा प्रयोग गर्न वा प्रचलित कानून बमोजिम बेचबिखन गरी प्राप्त भएको रकम सम्बन्धित गाउँपालिकाको शिक्षा कोषमा जम्मा गर्न सक्नेछ ।

(३) मनासिब कारण परी विद्यालयको सम्पत्ति बेचबिखन वा सट्टापट्टा गर्नु परेमा स्कितिको लागि सम्बन्धित विद्यालयले त्यसको कारण खुलाई वडा कार्यालयको सिफारिस सहित गाउँपालिकामा अनुरोध गर्न सक्नेछ ।

(४) संस्थागत विद्यालयले कुनै व्यक्ति वा संघ संस्थाबाट दानदातव्यको रूपमा कुनै किसिमको चल, अचल सम्पत्ति प्राप्त गर्नु अघि गाउँपालिकाको स्वीकृति लिनु पर्नेछ ।

(५) गाउँपालिकाको स्वीकृतिमा प्राप्त गरेको सम्पत्ति गाउँपालिकाको स्वीकृति बेगर बेचबिखन गर्न पाइने छैन ।

३६. विद्यालयलाई छुट र सुविधा: (१) गाउँपालिकामा सामुदायिक विद्यालय र शैक्षिक गुठीको रूपमा सञ्चालित संस्थागत विद्यालयको नाममा जुनसुकै लिखत पारित गर्दा रजिष्ट्रेसन दस्तुर लाग्नेछैन ।

(२) उपदफा (१) मा लेखिएको बाहेक अन्य विद्यालयको नाममा कुनै लिखत पारित गर्दा गाउँपालिकाले तोके बमोजिमको आधारमा रजिष्ट्रेशन दस्तुर लाग्नेछ ।

(३) सामुदायिक विद्यालय र शैक्षिक गुठीको रुपमा सञ्चालित संस्थागत विद्यालयलाई दिइने अन्य छुट र सुविधा तोकिय बमोजिम हुनेछ ।

परिच्छेद-१०

विद्यालयको गुणस्तर अभिवृद्धि तथा पाठ्यपुस्तकको वितरण

३७. शिक्षाको गुणस्तर अभिवृद्धि : (१) विद्यालयको समग्र शैक्षिक गुणास्तर अभिवृद्धिका लागि सम्बन्धित विद्यालयका प्रधानाध्यापक जिम्मेवार रहनेछन । प्रत्येक विद्यालयमा प्राज्ञिक र प्रशासनिक प्रमुखको भुमिका रहने प्रधानाध्यापकहरू प्रतिस्पर्धात्मक छनोट विधिबाट छनोट गरी प्रधानाध्यापक पदमा नियुक्ति गरिनेछ । छनोटको मापदण्ड र कार्यविधि तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

(२) कुनै पनि विद्यालय वा शिक्षण संस्थाले गुणस्तरीय शिक्षा प्रदान गर्नु आफ्नो प्रमुख जिम्मेवारी रहेको कुरा बोध गरी प्रचलित कानून बमोजिम विद्यालय वा शिक्षण संस्था सञ्चालन गर्नु पर्नेछ र शिक्षण मैत्री वातावरणमा सहज रुपमापठन पाठन हुने गरी व्यवस्था मिलाउनु पर्नेछ ।

(३) उपदफा (१) बमोजिमको शिक्षा प्रदान गर्न आवश्यक भौतिक तथा शैक्षिक पूर्वाधार, मानवस्रोत तथा अन्य आवश्यक सुविधा जुटाउने वा व्यवस्था गर्ने र कार्यान्वयन जिम्मेवारी सम्बन्धित विद्यालय तथा शिक्षण संस्थाका सञ्चालकको हुनेछ ।

(४) उपदफा (१) बमोजिम पठन-पाठन गर्दा वा गराउँदा सम्बन्धित विषयको प्रकृति अनुसार सामुदायिक कार्य, खोज-अनुसन्धान, पुस्तकालय-भ्रमण, प्रयोगशाला परीक्षण वा व्यावहारिक-अभ्यास जस्ता सक्रिय सिकाइका माध्यम समेत पाठ्यक्रमले तोकेबमोजिम गर्नुपर्ने छ ।

(५) विद्यालय वा शिक्षण संस्थाले उपलब्ध स्रोत र साधनको अधिकतम परिचालन गरी विना भेदभाव सबै विद्यार्थीलाई गुणस्तरीय शिक्षा, शैक्षिक सुविधा तथा उपचारात्मक शिक्षणका वैकल्पिकको अवसरहरू उपलब्ध गराउनु पर्नेछ ।

(६) विद्यालय वा शिक्षण संस्थाले प्रत्येक वर्ष शैक्षिक क्यालेण्डर प्रकाशन गरी सोही अनुसार विद्यार्थी भर्ना गर्ने, पठनपाठन सुचारु गर्ने, अतिरिक्त क्रियाकलापहरू सञ्चालन गर्ने, सुधारात्मक तथा निर्णयात्मक मूल्याङ्कन गर्ने, परीक्षाफल प्रकाशन गर्ने र नतिजाको विश्लेषणका कार्यहरू सञ्चालन गर्नुपर्नेछ ।

(७) विद्यालयमा गुणस्तरीय शिक्षाको मापदण्ड तथा शर्तहरू कार्यान्वयन गर्नका लागि शिक्षा शाखाले विद्यालयका प्रधानाध्यापक तथा प्रधानाध्यापकले शिक्षकहरूलाई करार सम्झौता गराउन सक्नेछ ।

(८) मनासिव कारण बिना उपदफा (८) बमोजिमको करार बमोजिम कार्य सम्पादन हुन नसकेमा सम्बन्धित विद्यालय वा शिक्षण संस्थाको प्रमुख जिम्मेवार हुनेछ ।

(९) गुणस्तरीय शिक्षाको मानक तथा त्यसको मूल्यांकनका मापदण्ड तथा शर्तहरू तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

(१०) विद्यालय वा शिक्षणसंस्थाको जिम्मेवारी तथा कार्य सम्पादन करार सम्बन्धी अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

३८. शैक्षिक गुणस्तर तथा सिकाइ उपलब्धि मापन सम्बन्धी व्यवस्था: (१) विद्यालयले प्रत्येक शैक्षिक सत्रको पहिलो महिनाभित्र अधिल्लो शैक्षिक सत्रको परीक्षाफलको विश्लेषण गरी शिक्षा शाखा समक्ष सुझाव सहितको प्रतिवेदन पेस गर्नुपर्ने छ ।

(२) शिक्षा शाखाले उपदफा (१) बमोजिम प्राप्त विश्लेषणको अध्ययन गरी शैक्षिक गुणस्तर बढोत्तरीका लागि आवश्यक सुधारको प्रक्रिया अगाडि बढाउनुपर्ने छ ।

३ गाउँपालिकाले विद्यालयहरूको स्तर निर्धारणका लागि आवश्यकता अनुसार कक्षा ३ र ५ को सिकाइ उपलब्धी परीक्षा संचालन गर्न सकेछ ।

३९. पाठ्यपुस्तकको प्रयोग : (१) विद्यालयले नेपाल सरकारले तोकेको पाठ्यक्रम बमोजिम अपेक्षित सिकाइ उपलब्धि हासिल हुनेगरी अध्ययन अध्यापन गराउनु पर्नेछ ।

(२) विद्यालयमा पठनपाठन हुने पाठ्यपुस्तकको प्रयोग प्रचलित कानुन र पाठ्यक्रम बमोजिम हुनेछ, वा पूरक अध्ययन सामग्री वा स्रोत सामग्री तयार गरी पठनपाठन गराउन सकेछ । सो प्रयोजनका लागि गाउँपालिकाले शिक्षा शाखा बाट स्वीकृति लिनु पर्ने छ ।

(३) गाउँपालिकाले सघीय र प्रदेश कानुनको अधिनमा रही आफ्नो विशिष्ट आवश्यकता अनुसारको स्थानीय पाठ्यक्रम विकास गर्न सकेछ ।

(४) स्थानीय पाठ्यक्रम विकास सम्बन्धी अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

४०. बहुपाठ्यपुस्तकको प्रयोग: (१) गाउँपालिकाले विद्यालय तहको पाठ्यक्रमअनुसार नेपाली, अङ्ग्रेजी र अन्य स्थानीय भाषामा समेत विभिन्न विषय र विभिन्न प्रकारका पाठ्यपुस्तकको विकास गरी पठनपाठनमा चयनको अवसर वृद्धि गर्न सकेछ ।

(२) उपदफा (१) लागि गाउँपालिकाले बहुपाठ्यपुस्तक नीति कार्यान्वयन गर्ने व्यवस्था मिलाउने छ ।

४१. पाठ्यपुस्तकको वितरण: (१) समयमै पाठ्यपुस्तक वितरण व्यवस्थापनमा समन्वय गर्ने दायित्व गाउँपालिकाको हुनेछ ।

(२) गाउँपालिकाले विद्यालयलाई पाठ्यपुस्तक बापत अनुदानका रूपमा उपलब्ध गराएको एकमुष्ट रकमबाट विद्यालयले शैक्षिकसत्रको प्रारम्भमै पाठ्यपुस्तक व्यवस्था गर्नु पर्नेछ ।

(३) उपदफा (२) अनुसार पाठ्यपुस्तक वितरण गर्दा नेपाल सरकारले निशुल्क पाठ्यपुस्तक पाउने भनी तोके अनुसारका कक्षामा भर्ना भएका सबै विद्यार्थीलाई सेटमा नै निशुल्क पाठ्यपुस्तक उपलब्ध गराउनु पर्नेछ ।

(४) विद्यालयले विद्यार्थीहरूलाई नयाँ पाठ्यपुस्तक वितरण गर्नुभन्दा पहिले अघिल्लो वर्ष निजहरूलाई वितरित पाठ्यपुस्तकहरू फिर्ता लिई उपयोग गर्न योग्य पुस्तकहरू पुस्तकालय वा पुस्तक कुना (बुक कर्नर) मा राख्ने व्यवस्था मिलाउनु पर्ने छ ।

(५) विद्यालयले पाठ्यपुस्तक वितरण गरेको विवरण शैक्षिक सत्र शुरु भएको दुई महिनाभित्र सार्वजनिक सूचना टाँस गरी सरोकारवालालाई जानकारी गराउनु पर्ने छ । यस्तो सूचनामा पाठ्यपुस्तकको लागि प्राप्त रकम, पुस्तक खरीदको विवरण, (विक्रेताको नाम र स्थान समेत), पुराना पुस्तक फिर्ताको विवरणसमेत हुनुपर्नेछ र त्यसको एकप्रति शिक्षा शाखामा पठाउनु पर्ने छ ।

(६) उपदफा (२) र (३) मा उल्लिखित प्रयोजनका लागि गाउँपालिकाले सम्बन्धित कार्यालयमा शैक्षिक सत्र सुरु हुनु भन्दा एक महिना अगावै सामुदायिक विद्यालयहरूमा अघिल्लो शैक्षिकसत्रको वार्षिक परीक्षामा सहभागी भएका विद्यार्थी सङ्ख्यालाई आधार मानी सामुदायिक विद्यालयहरूको खातामा एकमुष्ट अनुदान निकास गरिसके व्यवस्था मिलाउनु पर्ने छ ।

(७) विद्यार्थीबाट फिर्ता लिइएका प्रयोग गर्न योग्य पुस्तकहरू पुस्तकालय तथा पुस्तक कुनामा राख्ने व्यवस्था मिलाउने र जीर्ण भएका पुस्तक तथा अन्य सामग्री शिक्षा शाखाका कर्मचारी, विद्यालय व्यवस्थापन समिति र शिक्षक अभिभावक संघको रोहबरमा निर्णय गराई धुल्याउने व्यवस्था गर्न सकिनेछ ।

परिच्छेद-११

सामुदायिक विद्यालयको शिक्षक तथा कर्मचारीको दरबन्दी मिलान

४२. शिक्षक तथा कर्मचारीको दरबन्दी मिलान : (१) गाउँपालिकाले गाउँपालिकाको कार्यक्षेत्रमा रहेका विद्यालयका स्थायी, अस्थायी करार, राहत तथा गाउँपालिकाको अनुदान, संघीय अनुदानमा नियुक्त शिक्षकहरू र कर्मचारीको दरबन्दी मिलान गर्न सकिनेछ ।

(२) उपदफा (१) को प्रयोजनका लागि गाउँ शिक्षा समितिले प्रत्येक विद्यालयमा नियमित रूपमा अध्ययन गर्ने विद्यार्थी सङ्ख्या र विषयका आधारमा आवश्यक मापदण्ड सहित तोकिए बमोजिम विद्यार्थी/शिक्षक अनुपात निर्धारण गर्नु पर्नेछ ।

(३) दरबन्दी मिलानको समयमा गाउँ शिक्षासमितिले गाउँपालिकाको कार्यक्षेत्रमा रहेका विद्यालयका स्थायी, अस्थायी करार, राहत तथा गाउँपालिकाको अनुदान, संघीय अनुदानमा नियुक्त शिक्षकहरू र कर्मचारीको सरुवा वा काज सरुवा गर्न सकिनेछ ।

(४) सामुदायिक विद्यालयको शिक्षक तथा कर्मचारीको दरबन्दी मिलान सम्बन्धी थप व्यवस्था कार्यविधिमा तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

४३. शिक्षकको सरुवा: (१) सरुवा हुन चाहने शिक्षकले तोकिए बमोजिमको निवेदन फाराम भरी गाउँपालिकामा निवेदन दिनुपर्नेछ ।

२ उपदफा (१) बमोजिम निवेदन प्राप्त भएमा शाखा प्रमुखले दरबन्दी रिक्त र विषय मिल्ने देखिएमा त्यस्तो शिक्षकलाई सरुवा गर्न सक्नेछ, तर त्यसरी सरुवागर्दा गाउँपालिका निर्णय बमोजिम सरुवा गर्न गरिनेछ ।

३ उपदफा (१) र (२) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएता पनि एउटै विद्यालयमा तीनवर्षे सेवा अवधि पूरा गरेको शिक्षकलाई तोकिए बमोजिमको मापदण्डको आधारमा गाउँपालिकाले आफ्नो गाउँभित्रको कुनैपनि विद्यालयमा सरुवा गर्नसक्नेछ । तर दरबन्दी मिलान गर्दा वा तोकिए बमोजिमको विशेष कारणबस कुनै शिक्षकलाई कुनै विद्यालयबाट सरुवा नगरी नहुने भएमा त्यस्तो शिक्षकको एउटै विद्यालयमा तीन वर्ष पूरा नभएको भएपनि कारण खुलाई यस दफा बमोजिम सरुवा गर्न बाधा पर्ने छैन ।

४ नियुक्ति लिएको एकवर्षे नपुगेको शिक्षक र अनिवार्य अवकास हुन एकवर्षेवा सो भन्दा कम अवधि बाँकी रहेको शिक्षकको सामान्यतया सरुवा गरिने छैन ।

५ पालिकाभन्दा बाहिर सरुवा भइ जाने शिक्षकहरूलाई आवश्यक प्रक्रिया गुगेको खण्डमा शिक्षा शाखाले अनुमति दिन सक्ने छ ।

६. अपाङ्ग शिक्षक भएमा निजको इच्छा बेगर सरुवा गरिने छैन ।

४४. शिक्षक छनौट समिति: (१) सामुदायिक विद्यालयमा प्रधानाध्यापक वा करारमा शिक्षक नियुक्तिका लागि सिफारिस गर्न वा संस्थागत विद्यालयमा स्थायी शिक्षक नियुक्तिको लागि सिफारिस गर्न प्रत्येक विद्यालयमा देहाय बमोजिमको एक शिक्षकछनौट समिति रहनेछ ।

२ (क) विद्यालय व्यवस्थापन समितिको अध्यक्ष वा निजले तोकिएको सो समितिको सदस्य- अध्यक्ष

(ख) सम्बन्धित क्षेत्रको विद्यालय निरीक्षक वा शिक्षा अधिकृत - सदस्य

(ग) शिक्षा शाखाको व्यवस्थापनमा गाउँपालिकामा सूचिकृत विषय विशेषज्ञहरू भएमा सोहीमध्ये र नभएमा जिल्ला अन्तर्गत कुनै स्थानिय तह वा शिक्षा विकास तथा समन्वय इकाइमा सूचिकृत भएका विज्ञ दुईजना -सदस्य

(घ) प्रधानाध्यापक - सदस्य-सचिव

२ शिक्षक सेवा आयोगले शिक्षक छनौट गर्ने सम्बन्धमा मापदण्ड निर्धारण वा कार्यविधि जारी गरेको भए शिक्षक छनौट समितिले त्यस्तो मापदण्ड वा कार्यविधिको पालना गर्नुपर्नेछ ।

३) प्रधानाध्यापक छनोटको हकमा प्रधानाध्यापक आफै उमेद्वार भएमा बरिष्ठ शिक्षकले सदस्य सचिव भइ काम गर्नुपर्ने छ ।

४) शिक्षक छनौट समितिको बैठक सम्बन्धी अन्य कार्यविधि सो समिति आफैले निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ ।

४५. करारमा शिक्षक नियुक्ति सम्बन्धी व्यवस्था: (१) नेपाल सरकारबाट स्वीकृत दरबन्दीमा स्थायी शिक्षक नियुक्ति हुन नसकी तत्काल करारमा शिक्षक नियुक्ति गर्नुपर्ने भएमा व्यवस्थापन समितिले शिक्षक छनोट समितिको सिफारिसमा शिक्षक सेवा आयोगबाट करारमा शिक्षक नियुक्तिको लागि प्रकाशित भएको सूचीमा रहेका उम्मेदवारहरू मध्येबाट योग्यताक्रमका आधारमा व्यवस्थापन समितिले अर्को व्यवस्था नभएसम्मका लागि करारमा शिक्षक नियुक्ति गर्न सक्नेछ ।

३ उपदफा (१) बमोजिम आयोगबाट प्रकाशित सूचीमा करारका लागि कुनै उम्मेदवार नरहेमा वा सूचीमा समावेश भएका उम्मेदवारले शिक्षक पदमा नियुक्त हुन निवेदन नदिएमा व्यवस्थापन समितिले शिक्षक छनौट समितिको सिफारिसमा अर्को व्यवस्था नभएसम्मका लागि योग्यता पुगेका कुनै व्यक्तिलाई करारमा शिक्षक नियुक्ति गर्नसक्नेछ ।

४ उपदफा (२) वा (३) बमोजिम करारमा शिक्षक नियुक्ति गर्दा थाक्वा प्रमुखबाट दरबन्दी रिक्त रहेको व्यहोरा प्रमाणित गराएर विषय मिल्ने गरी मात्र करारमा शिक्षक नियुक्ति गर्न सकिनेछ ।

५ राहत अनुदान कोटा र शिक्षण सहयोग अनुदानमा करार शिक्षक छनौट सम्बन्धी व्यवस्था यसै दफामा उल्लेखभए बमोजिम हुनेछ ।

परिच्छेद-१२

विद्यालयको नक्साङ्कन समायोजन तथा नियमन

४६. विद्यालयको नक्साङ्कन : (१) गाउँ पालिकाले सम्बन्धित वडा शिक्षा समितिको सिफारिस तथा गाउँ शिक्षा समितिको निर्णय बमोजिम विद्यालयको सेवा क्षेत्रको नक्साङ्कन गर्न सकिनेछ ।

(२) विद्यालयको सेवा क्षेत्रको आधार र प्रक्रिया तोकिए बमोजिम हुनेछ।

४७. विद्यालयको समायोजन, अनुमति र स्वीकृति: (१) गाउँपालिकाले सम्बन्धित वडा शिक्षा समितिको सिफारिसमा गाउँ शिक्षा समितिको निर्णय बमोजिम सञ्चालनमा रहेका सामुदायिक तथा संस्थागत विद्यालयहरूलाई दुरी, विद्यार्थी सङ्ख्या, गुणस्तरीयता, सञ्चालन क्षमता, स्थानीय आवश्यकताको आधारमा गाभ्न, तह वा कक्षा घटाउन वा एक ठाउँबाट अर्को ठाउँमा सार्न वा आवश्यक नभएको पर्याप्त आधारभएमा बन्द गर्न वा आवश्यक क्षेत्रमा खोल्न वा कक्षा थप गरी सञ्चालन गर्न अनुमति वा स्वीकृति दिन वा नाम परिवर्तन गर्न सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम गाभिएका वा बन्द गरिएका विद्यालयको सम्पत्तिको व्यवस्थापन तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

(३) उपदफा (१) बमोजिमको व्यवस्थाको आधार र प्रक्रिया तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

परिच्छेद-१३

सामुदायिक विद्यालयको शैक्षिक पूर्वाधार निर्माण, मर्मत सम्भार, सञ्चालन र व्यवस्थापन

४८, सामुदायिक विद्यालयको शैक्षिक पूर्वाधार निर्माण मर्मत सम्भार तथा व्यवस्थापन: (१) विद्यालय वा शिक्षण संस्थास्थापना र सञ्चालन गर्दा विद्यालय वा शिक्षण संस्था सञ्चालन गर्नु अघि आवश्यक भवन तथा अन्य भौतिक पूर्वाधार संरचनाको व्यवस्था गर्नु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको सुविधा अन्तरगत विद्यालय वा शिक्षण संस्थाले प्रयोग गर्ने शिक्षाको स्तर तथा प्रकृति अनुसार उपयुक्त विषयगत प्रयोगशाला, सङ्ग्रहालय, व्यावहारिक शिक्षाको लागि कार्यशाला, विद्युत आपूर्ति तथा वितरण, सूचना प्रविधि, श्रव्यदृश्य उपकरण, मेशिन तथा औजारको प्रबन्ध हुनु पर्नेछ ।

(३) उपदफा (१) बमोजिमको पूर्वाधार विद्यालयको तह, भौगोलिक वातावरण, विद्यार्थीको उमेर र सङ्ख्या, अध्ययन अध्यापन हुने विषय, समावेशिता तथा समसामयिक आवश्यकता अनुकूल हुनुपर्ने छ ।

(४) उपदफा (१) बमोजिमको सुविधा तथा पूर्वाधार विद्यालय वा शिक्षण संस्थामा कार्यरत शिक्षकवा कर्मचारी, अध्ययनरत विद्यार्थी वा विद्यालय वा शिक्षण संस्था भ्रमण गर्ने आगन्तुकले विद्यालयमा निःशुल्क र सहजै प्रयोग गर्नपाउने व्यवस्था हुनु पर्नेछ ।

(५) विद्यालयले आफ्नो स्वामित्व रहेको हाता वा जग्गाजमिनमा कुनै किसिमको भौतिक पूर्वाधार निर्माण गर्नु अघि गाउँकार्यपालिकाको कार्यालयबाट स्वीकृति लिनुपर्ने छ ।

(६) विद्यालयको पूर्वाधारको, संरचना, मापदण्ड तथा मर्मत सम्भार सम्बन्धीअन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

परिच्छेद-१४

आधारभूत तहको परीक्षा सञ्चालन, अनुगमन तथा व्यवस्थापन

४९, आधारभूत शिक्षा उत्तीर्ण परीक्षा : (१) आधारभूत शिक्षा उत्तीर्ण परीक्षा गाउँपालिकाले सञ्चालन गर्नेछ ।

(२) आधारभूत तह उत्तीर्ण परीक्षा समिति: आधारभूत तह उत्तीर्ण परीक्षाको संचालनतथा व्यवस्थापन र नतिजा विश्लेषण समेतको कार्य गर्न देहाय बमोजिमको आधारभूत तह उत्तीर्ण परीक्षा समिति हुनेछ ।

(क) प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, कोन्ज्योसोम गाउँपालिका-अध्यक्ष

(ख) गाउँपालिका भित्रका आधारभूत र माध्यमिक तहको सामुदायिक विद्यालयका विषयगत शिक्षकहरूको प्रतिनिधित्व हुने गरी कम्तिमा एकजना महिलासहित परीक्षा समितिद्वारा मनोनित गरेका दुईजना -सदस्य

(ग) गाउँपालिकाभित्रका प्रधानाध्यापहरू मध्येबाट परीक्षा समितिद्वारा मनोनित गरेका एकजना - सदस्य

(घ) शाखा प्रमुख, शिक्षा युवा तथा खेलकुद शाखा -सदस्य सचिव

(ङ) समितिको मनोनित सदस्यको पदावधि तीन वर्षको हुनेछ ।

(५) परीक्षा समितिले विषय विशेषज्ञ वा कुनै कर्मचारीलाई बैठकमा भाग लिन आमन्त्रण गर्न सक्नेछ ।

(६) परीक्षा समितिको बैठक सम्बन्धी कार्यविधि सो समिति आफैले निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ ।

(७) आधारभूत तह उत्तीर्ण परीक्षा समितिको काम, कर्तव्य तथा अधिकार देहायबमोजिम हुनेछ।

क) परीक्षा सञ्चालन सम्बन्धमा नीति निर्धारण गर्ने,

ख) गाउँपालिकाले तोकेको न्युनतम शैक्षिकस्तर कायम गरेका विद्यालयलाई आफ्नो विद्यालयको परीक्षा आफै वा समूहगत रूपमा सञ्चालन गर्न अनुमति दिने,

ग) परीक्षा केन्द्र तोके र केन्द्राध्यक्ष नियुक्ति गर्ने

घ) प्रश्नपत्र निर्माण, उत्तरकुञ्जिका निर्माण, उत्तरपुस्तिका परीक्षण तथा सम्परीक्षण गराउने,

ङ) विद्यालयहरूलाई समूहमा विभाजन गरी परीक्षा सञ्चालन गर्ने,

च) परीक्षाफल प्रकाशित गराउने तथा उत्तीर्ण परीक्षार्थीहरूलाई प्रमाणपत्र दिने,

छ) परीक्षा शुल्क तथा परीक्षा सम्बन्धी काममा संलग्न व्यक्तिको पारिश्रमिक निर्धारण गर्ने,

ज) कुनै परीक्षा केन्द्रमा अनियमितता भएमा आवश्यकतानुसार परीक्षा बदर गरी पुनःपरीक्षा गराउने वा त्यस्तो परीक्षा केन्द्र बन्द गर्ने र केन्द्राध्यक्षलाई विभागीय कारबाही गर्न सके छ ,

झ) दैवीप्रकोप वा अन्य कुनै कारणबाट निर्धारित समयमा परीक्षा सञ्चालन गर्न वा परीक्षाफल प्रकाशित गर्न बाधा पर्न गएमा तुरुन्तै आवश्यक निर्णय लिने,

ञ) परीक्षा संचालनका लागि आवश्यक बजेट स्वीकृत गर्ने

ट) नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार तथा गाउँपालिकाले तोके बमोजिमको अन्य कार्य गर्ने।

ठ) परीक्षा समितिले आफूलाई प्राप्त अधिकारहरूमध्ये आवश्यकता अनुसार केहीअधिकार कुनै उपसमिति वा कार्यटोली वा कुनै अधिकृत कर्मचारीलाई प्रत्यायोजन गर्न सकेछ।

(३) आधारभूत तह (कक्षा ८) उत्तीर्ण परीक्षाको सञ्चालन, व्यवस्थापन, अनुगमन, नियमन, नतिजा प्रकाशन तथा अभिलेख व्यवस्थापन सम्बन्धी अन्य व्यवस्था गाउँकार्यपालिकाबाट स्वीकृत कार्यविधि तथा मापदण्ड बमोजिम हुनेछ।

५०. संस्थागत विद्यालयले परीक्षा शुल्क वापतको रकम जम्मा गर्नु पर्ने: (१) उपदफा (४५) बमोजिमको परीक्षा गर्दा गाउँ शिक्षा समितिले तोके बमोजिमको शुल्क सम्बन्धित संस्थागत विद्यालयले स्थानीय सञ्चित कोषमा जम्मा गर्नु पर्नेछ।

(२) संस्थागत विद्यालयले तोकिएको रजिष्ट्रेसन, परीक्षा तथा प्रमाणपत्र वापतको विद्यार्थीहरूबाट लिएको शुल्क परीक्षा सञ्चालन गर्ने निकायको खातामा जम्मा गरी शिक्षा शाखामा त्यसको जानकारी दिनु पर्नेछ।

परिच्छेद-१५

विद्यार्थीको सिकाइ उपलब्धिको परीक्षण र व्यवस्थापन

५१, **विद्यार्थीको सिकाइ उपलब्धिको परीक्षण :** (१) विद्यार्थीको सिकाइ स्तर मापन, शिक्षाको प्रभावकारिताको लेखाजोखा रगुणस्तर सुधार तथा समता अभिवृद्धिका लागि गाउँपालिकामा रहेका विद्यालयका कक्षा ३ र ५ का विद्यार्थीहरूको सिकाइ उपलब्धि परीक्षण सम्बन्धि अन्य व्यवस्था कार्यविधिमा तोके बमोजिम गरिनेछ।

(२) शिक्षण सिकाइमा सुधारका लागि पृष्ठपोषण प्रदान गर्नु, विद्यार्थीको उपलब्धी र स्तर निर्धारण गर्नु र विद्यार्थीको सिकाइ उपलब्धिमा आएको परिवर्तन र प्रवृत्ति अध्ययन गर्नु सिकाइ उपलब्धि परीक्षणको मुख्य उद्देश्य हुनेछ।

परिच्छेद-१६

निःशुल्क शिक्षा, विद्यार्थी प्रोत्साहन तथा छात्रवृत्तिको व्यवस्थापन

५२. निःशुल्क शिक्षा : (१) सामुदायिक विद्यालयहरूबाट प्रदान गरिने माध्यमिक तहसम्मको शिक्षा निःशुल्क र आधारभूत तहसम्मको शिक्षा अनिवार्य र निःशुल्क हुनेछ ।

(२) निःशुल्क शिक्षा सम्बन्धी थप व्यवस्था र प्रक्रिया प्रचलित ऐन नियम तथा कार्यविधिबाट तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

(३) संस्थागत विद्यालयहरूले संस्थागत विद्यालय मापदण्ड तथा सञ्चालन निर्देशिका, २०६९ बमोजिमको प्रक्रिया पूरा गरी भर्ना भएका कुल विद्यार्थी सङ्ख्याको कम्तीमा दश प्रतिशतमा नघट्ने गरी आर्थिक रूपमा विपन्न, अपाङ्ग, महिला, दलित वा जनजाति विद्यार्थीलाई छात्रवृत्ति उपलब्ध गराउनु पर्नेछ ।

(४) उपदफा (३) बमोजिम छात्रवृत्तिका लागि विद्यार्थी छनौट गर्न विद्यालयले एउटा विद्यार्थी छनौट समिति गठन गर्नु पर्नेछ ।

(५) प्रत्येक विद्यालयले आफूले उपलब्ध गराएको आधार सहितको छात्रवृत्तिको विवरण गाउँ कार्यापालिकाको शिक्षा शाखामा पेस गर्नुपर्नेछ ।

६ उच्च शिक्षा अध्ययन गर्न प्रदान गरिने छात्रवृत्तिका लागि आवश्यक कार्यविधि बनाएर कार्यान्वयन गर्न सकिनेछ ।

५३. विद्यार्थी प्रोत्साहन : (१) गाउँपालिकाले सामुदायिक विद्यालयमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूलाई विद्यालयमा टिकाउन र उनीहरूको पढाइ लेखाइमा प्रोत्साहनका लागि पढाइ लेखाइ र खेलकुदका सामग्रीको वितरण, प्रयोगशाला र खेलकुदको भौतिक पूर्वाधार निर्माण, सूचना प्रविधिको उपकरणमा पहुँच, स्वास्थ्य परामर्श र उपचार तथा आर्थिक रूपमा विपन्न र अपाङ्गता भएका परिवारका बालबालिकाहरूलाई छात्रवृत्ति र दिवा खाजाको व्यवस्था गर्न सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको विद्यार्थी प्रोत्साहनको व्यवस्था र प्रक्रिया तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

परिच्छेद-१७

ठ्युसन कोचिङ जस्ता विद्यालयबाहिर हुने अध्यापन सेवाको अनुमति तथा नियमन

५४. विद्यालयबाहिर हुने अध्यापन सेवाको अनुमति : (१) कोन्ज्योसोम गाउँपालिकाभित्र कसैले पनि अनुमति नलिई विद्यालयबाहिर आमने-सामने वा दूर शिक्षा वा अनलाइन-अफलाइन विधिमा सञ्चालन हुने शैक्षिक परामर्श सेवा, त्रिजकोर्स, कोचिङ क्लास, ठ्युसन सेन्टर, भाषा कक्षा, पेसागत सेवाको छनौट सम्बन्धी परीक्षाको पूर्वतयारी कक्षा, सिर्जनात्मक कलासम्बन्धी पाठशाला, होस्टल, खेलकुद र अन्य कुनै पनि प्रकारका अध्यापन सेवा वा सहयोग केन्द्र वा शैक्षिक संस्था सञ्चालन गर्न पाउने छैन ।

(२) कसैले उपदफा (१) बमोजिमको अध्यापन सेवा तथा शैक्षिक संस्था सञ्चालन गर्न बडा कार्यालयको सिफारिस सहित शिक्षा शाखामा निवेदन दिएमा गाउँपालिकाले सो सम्बन्धमा आवश्यक जाँचबुझ गरी निवेदकलाई सर्त तोक्यो त्यस्तो अध्यापन सेवा प्रदान गर्ने अनुमति सक्नेछ ।

(३) दफा (२) बमोजिमका विद्यालय बाहिर सञ्चालन हुने अध्यापन सेवा वा सहयोग केन्द्र सञ्चालन गर्न चाहने वा यस अघि गाउँपालिकामा दर्ता भई वा नभई सञ्चालनमा रहेका सबै संस्थाहरूले शैक्षिक सत्र शुरू हुनुभन्दा दुई महिना अगावै कक्षा सञ्चालन सम्बन्धी प्रस्ताव सहित तोकिएको ढाँचामा शिक्षा शाखामा निवेदन दिनु पर्नेछ ।

(४) दफा (१) मा उल्लिखित शैक्षिक संस्थाहरूले अनुमति लिई सके पछि प्रत्येक वर्ष लेखा परीक्षण गराई नवीकरण गर्नु पर्नेछ ।

(५) दफा (१) बमोजिमका संस्थाले लिनुपर्ने अनुमति सम्बन्धी थप व्यवस्था कार्यविधिबाट तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

परिच्छेद - १८

स्थानीय स्तरको शैक्षिक ज्ञान सीप र प्रविधिको संरक्षण, प्रबर्द्धन र स्तरीकरण

५५. स्थानीय स्तरको शैक्षिक ज्ञान सीप र प्रविधिको पहिचान: (१) कोन्ज्योसोम गाउँपालिका क्षेत्रमा रहेका स्थानीय तथा परम्परागत ज्ञान र सीपहरूको पहिचान गरी विद्यालयमा स्थानीय पाठ्यक्रम वा पाठ्यसामग्री वा पूरक अध्ययन सामग्रीका रूपमा विकास गर्न सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम तयार हुने ज्ञान, सिप र प्रविधि सम्बन्धी पाठ्यसामग्री जीवनोपयोगी, व्यावहारिक, सूचनामूलक र नागरिकको बौद्धिक तथा समग्र व्यक्तित्व विकास गर्ने प्रकृतिको हुनु पर्नेछ ।

(३) उपदफा (१) र (२) बमोजिम तयार गरिएको सामग्रीलाई विद्यालय शिक्षा वा अनौपचारिक शिक्षामा पठनपाठनका लागि प्रयोग गर्न गराउन सकिने छ ।

४) उपदफा (३) बमोजिमका सामग्री विकास गर्न , पाठ्यक्रम निर्माण गर्न, संचालन र प्रमाणीकरणका लागि कार्यविधिमा तोकिए बमोजिम हुने छ ।

परिच्छेद-१९

स्थानीय पुस्तकालय र वाचनालयको सञ्चालन र व्यवस्थापन

५६. स्थानीय पुस्तकालय र वाचनालयको स्थापना : (१) गाउँपालिकाका नागरिकहरूमा पठन संस्कृतिको विकास गर्न र जीवनपर्यन्त सिकाइलाई सघाउन गाउँपालिका क्षेत्रभित्र सार्वजनिक पुस्तकालयको स्थापना गर्न सक्नेछ ।

(२) प्रत्येक वडामा कम्तिमा एक वटा वाचनालयको स्थापना गर्न सकिनेछ ।

(३) यो ऐन जारी हुनुभन्दा पहिले स्थापना भएका वाचनालय र पुस्तकालयहरूलाई आधुनिकीकरणका लागि आवश्यकता हेरी अनुदान दिन सक्नेछ ।

(४) वाचनालय र पुस्तकालयको स्थापना सञ्चालन तथा उपदफा (३) बमोजिमको अनुदान सम्बन्धी व्यवस्था गाउँपालिकाको कार्यविधि बमोजिम हुनेछ ।

परिच्छेद-२०

माध्यमिक तहसम्मको शैक्षिक कार्यक्रमको समन्वय र नियमन

५७. माध्यमिक तहसम्मको शैक्षिक कार्यक्रमको समन्वय र नियमन : (१) गाउँपालिकाले प्रचलित कानून बमोजिम गठित गाउँ र वडा शिक्षा समिति, विद्यालय व्यवस्थापन समिति, तथा शैक्षिक संस्थाहरूलाई निर्देशन दिन सक्नेछ ।

(२) गाउँपालिकाले दिइएको निर्देशनको पालना गर्नु उपदफा (१) बमोजिमका समिति र संस्थाको कर्तव्य हुनेछ ।

(३) गाउँपालिका क्षेत्रमा सञ्चालित सबै सामुदायिक तथा संस्थागत विद्यालय, प्रारम्भिक बालविकास केन्द्र, विद्यालय बाहिर सञ्चालन हुने अध्यापन सेवा केन्द्र तथा पुस्तकालयहरूले गाउँपालिकासँग सम्पर्क र समन्वयमा रही कार्य गर्नु पर्नेछ ।

(४) गाउँपालिकाले उपदफा (१) बमोजिमका संस्थाहरूमा सञ्चालन हुने शैक्षिक कार्यक्रमको कार्यान्वयन सम्बन्धमा देहाय बमोजिम समन्वय र नियमन गर्न सक्नेछ ।

(क) विवाद तथा समस्या समाधानमा समन्वय र सहजीकरण गर्न ।

(ख) सङ्घीय तथा प्रदेश निकायहरूबाट सञ्चालन हुने कार्यक्रममा समन्वय र सहजीकरण गर्न ।

(ग) कार्यक्रमहरूको नीति, नियम तर्जुमा गर्न, कार्यविधि तथा मापदण्ड जारी गर्न ।

(५) यो ऐन र अन्तरगत बनेका नियमावली, कार्यविधि, मापदण्ड र गाउँपालिका वा सम्बन्धित पदाधिकारीले दिएको निर्देशन वा परिपत्र विपरित काम गरेमा त्यस्तो विद्यालय वा शैक्षिक संस्थालाई प्रदान गरिएको अनुमति वा स्वीकृति रद्द तथा संस्था प्रमुख साथै व्यवस्थापन समिति प्रमुखलाई पदबाट हटाउन सक्नेछ । निजलाई कारवाहीको प्रक्रिया अगाडी बढाउनु अगाडी स्पष्टिकरण दिने मौका प्रदान गरिने छ ।

परिच्छेद-२१

सामुदायिक विद्यालयलाई दिने अनुदान तथा सोको बजेट व्यवस्थापन, विद्यालयको आयव्ययको लेखा

अनुशासन कायम, अनुगमन र नियमन

५८, सामुदायिक विद्यालयलाई दिने अनुदान प्रक्रिया: (१) नेपाल सरकार वा प्रदेश सरकार वा गाउँपालिकाबाट विद्यालयकोलागी प्राप्त रकम गाउँ कार्यपालिकाले वार्षिक कार्यक्रममा स्वीकृत गराई अनुदानका रूपमा विद्यालयको संचित कोषमा पठाउने व्यवस्था मिलाउने छ ।

(२) त्यस्तो अनुदान बाँफाँड गर्ने आधार तोकिएबमोजिम हुनेछ ।

(३) विद्यालयको पूर्वाधार विकास गर्ने प्रयोजनका लागि गाउँ कार्यपालिकाले शर्त तोकी सार्वजनिक शैक्षिक गुठी अन्तर्गत सञ्चालित विद्यालयलाई समेत अनुदान दिन सक्नेछ ।

(४) गाउँपालिकाले आवश्यक ठानेमा कुनै पनि सामुदायिक विद्यालयलाई ससर्त वा निशर्त अनुदान उपलब्ध गराउन सक्नेछ ।

(५) विद्यालयलाई प्राप्त रकम जुन कामको लागि खर्च गर्न निकास भएको हो सोही काममा मात्र खर्च गर्नु पर्नेछ । खर्च हुन नसकेको रकमको बारेमा शिक्षा शाखालाई जानकारी गराउनु पर्नेछ । विद्यालयले तोकिएको अवधिसम्म शैक्षिक गुणस्तर कायम गर्न नसकेमा त्यस्तो विद्यालयलाई दिँदै आएको अनुदान रकममा तोकिए बमोजिम कटौती गर्न सकिने छ ।

(६) वार्षिक कार्यक्रम तथा बजेट कार्यान्वयनकालागि गाउँपालिकाले कार्यक्रम कार्यान्वयन निर्देशिका र खर्च गर्ने आधार (नर्म्स) जारी गर्न सक्नेछ । विद्यालयले त्यस्तो निर्देशिकाको पालना गरी खर्च गर्नुपर्नेछ ।

(७) विद्यालयको कोष, अनुदान, शुल्क तथा छात्रवृत्ति, विद्यालय सम्पत्ति, विद्यालयलाई छुट र सुविधासम्बन्धी अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

(८) विद्यालयको आयव्ययको लेखा तथा विद्यालयको शैक्षिक विवरण गाउँपालिकाबाट खटाएको कर्मचारीले जुनसुकै बखत जाँचबुझ गर्न सक्ने छ । यसरी जाँचबुझ गर्दा कर्मचारीले माग गरेको विवरण उपलब्ध गराउनु विद्यालयको कर्तव्य हुनेछ ।

५९, विद्यालयको आयव्ययको लेखा र अनुशासन: (१) विद्यालयले प्रचलित कानूनको अधिनमा रही दोहोरो लेखा प्रणाली सिद्धान्त अनुसार वार्षिक आयव्ययको लेखा राख्नु पर्नेछ । लेखा अनुशासन कायम गर्नु हरेक विद्यालयको कर्तव्य हुनेछ ।

(२) विद्यालयको आय, व्यय र सम्पत्तिको आन्तरिक तथा अन्तिम लेखापरीक्षण, बेरूज अभिलेख, बेरूज फछ्यौट र सम्परीक्षण सम्बन्धी व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुने छ ।

६०, शिक्षा विकास कोष: (१) सामुदायिक विद्यालयको भौतिक पूर्वाधार विकासमा सहयोग पुरयाउन तथा त्यस्ता विद्यालयमा शैक्षिक गुणस्तर अभिवृद्धि गर्न गाउँपालिकामा एउटा गाउँ शिक्षा विकास कोष रहनेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको कोषमा देहायका रकमहरू रहने छन् :

(क) नेपाल सरकारबाट प्राप्त अनुदान रकम,

(ख) प्रदेश सरकारबाट प्राप्त अनुदान रकम,

(ग) गाउँपालिकाबाट प्राप्त अनुदान रकम,

(घ) संस्थागत विद्यालयबाट प्राप्त विद्यालयको वार्षिक कुल आम्दानीमध्ये तोकिए बमोजिमको रकम,

(ङ) चन्दाबाट प्राप्त रकम,

(च) अन्य स्रोतबाट प्राप्त रकम ।

६१, कोष सञ्चालक समिति: (१) कोष सञ्चालक समिति तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको सञ्चालक समितिको काम, कर्तव्य, अधिकार तथा बैठक सम्बन्धी कार्यविधि तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

६२, विद्यालय कोष: (१) प्रत्येक विद्यालयमा एउटा विद्यालय कोष रहनेछ, जसमा देहाय बमोजिमका स्रोतबाट प्राप्त रकम सो कोषमा दाखिला हुनेछ ।

(क) नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार र गाउँपालिकाबाट प्राप्त अनुदान रकम,

(ख) गाउँपालिकाको शिक्षा कोषबाट प्राप्त अनुदान,

(ग) शुल्क तथा सहयोगबाट प्राप्त रकम,

(घ) चन्दा वा दान दातव्यबाट प्राप्त रकम,

(ङ) अन्य स्रोतबाट प्राप्त रकम,

(२) उपदफा (१) बमोजिमको कोषको सञ्चालन र लेखापरीक्षण तथा सामाजिक परीक्षण तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

६३, अनुदानको व्यवस्था: (१) यो ऐन प्रारम्भ हुँदाका बखत दिँदै आएको अनुदान रकममा कटौती नहुने गरी तोकिएको शीर्षक स्रोत र अनुपात तथा मापदण्डका आधारमा गाउँपालिकाले समुदायिक विद्यालयलाई अनुदान दिनेछ । तर कुनै विद्यालयले तोकिएको शैक्षिक स्तर कायम गर्न नसकेमा त्यस्ता विद्यालयलाई दिइँदै आएको अनुदान रकममा तोकिए बमोजिम कटौती गर्न सकिनेछ ।

(२) समुदायिक विद्यालयलाई तोकिएबमोजिम अनुदान उपलब्ध गराउनेछ ।

(३) उपदफा (१) र (२) मा जुनसुकै कुरा लेखिएता पनि मुनाफा कमाउने उद्देश्य नलिई सञ्चालित सार्वजनिक गुठीलाई गाउँपालिका वा अन्य कुनै पनि सरकारी तथा गैरसरकारी निकायबाट अनुदानप्राप्त गर्न बाधा पर्नेछैन । तर त्यस्तो अनुदान प्राप्त गर्नुअघि गाउँपालिकाको अनुमति लिनुपर्नेछ ।

६४, प्रारम्भिक बालविकास केन्द्रलाई अनुदान : गाउँपालिकाले प्रारम्भिक बालविकास केन्द्रलाई तोकिएबमोजिमको अनुदान रकम दिन सक्नेछ ।

६५. शुल्क सम्बन्धी व्यवस्था: (१) नेपाल सरकारले निःशुल्क शिक्षा घोषणा गरेको विद्यालय शिक्षाका लागि सामुदायिक विद्यालयले विद्यार्थीहरूबाट कुनै पनि किसिमको शुल्क लिन पाउनेछैन ।

(२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि कुनै अभिभावकले आफ्नो इच्छाले दिएको दान, उपहार, चन्दा वा सहयोग सामुदायिक विद्यालयले लिन सक्नेछ ।

(३) सबै बालबालिकाहरूलाई आधारभूत तहसम्मको शिक्षा अनिवार्य र निःशुल्क तथा माध्यमिक तहसम्म निःशुल्क शिक्षा प्रदान गर्नका लागि गाउँपालिकाले आवश्यक स्रोतको व्यवस्था गर्नेछ ।

(४) उपदफा (१) बमोजिम निःशुल्क शिक्षा घोषणा गरेको विद्यालय शिक्षा बाहेक अन्य विद्यालय शिक्षामा अध्ययन गर्ने विद्यार्थीसँग शुल्क तोकिएको आधारमा निर्धारण गरिनेछ ।

(५) विद्यालयले विद्यार्थीहरूलाई कुनै कक्षामा भर्ना गर्दा एकपटक भर्ना शुल्क लिइसकेपछि पुनः सोही विद्यालयको अर्को कक्षामा भर्ना गर्नका लागि कुनै किसिमको शुल्क लिन पाउने छैन ।

(६) विद्यालयले आफ्नो भौतिक संरचना निर्माण गर्नका लागि विद्यार्थीहरूसँग कुनै किसिमको शुल्क लिन पाउनेछैन ।

(७) संस्थागत विद्यालयले विद्यार्थीसँग लिन पाउने शुल्क गाउँपालिकाबाट स्वीकृत गराई निर्धारण गर्नु पर्नेछ । शुल्क निर्धारण सम्बन्धमा विद्यालयले उपलब्ध गराएको शैक्षिक भौतिक तथा अन्य सुविधाको विवरणका आधारमा गाउँपालिकाले स्वीकृति दिनेछ ।

(८) कुनै विद्यालयले यस ऐन विपरीत विद्यार्थीसँग कुनै शुल्क लिएमा गाउँपालिकाले त्यस्तो शुल्क सम्बन्धित विद्यार्थीलाई फिर्ता गर्न लगाउनु पर्नेछ ।

(९) यस ऐन विपरीत शुल्क लिने विद्यालयलाई गाउँपालिकाले पञ्जीस हजार रूपैयाँसम्म जरिवाना गर्न सक्नेछ ।

परिच्छेद-२२

शिक्षण सिकाइ, शिक्षक र कर्मचारीको तालिम तथा क्षमता विकास

६६. शिक्षण सिकाइको न्युनतम शिक्षण अवधि: (१) कुनै पनि विद्यालय वा शिक्षण संस्थामा पठन हुने शिक्षण अवधि र विद्यालय खुल्ने दिन पाठ्यक्रम र प्रचलित कानूनमा तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको समयावधिसम्म विद्यालय वा शिक्षण संस्थामा पठन पाठनको व्यवस्था मिलाउने, विद्यालय वा शिक्षण संस्था सञ्चालन गर्ने वा गराउने र त्यसको अनुगमन गर्ने जिम्मेवारी विद्यालय भए सम्बन्धित स्थानीय तह र अन्य शिक्षण संस्था भए सम्बन्धित शिक्षण संस्थाको प्रमुखको हुनेछ ।

६७. शिक्षक र कर्मचारीको तालिम तथा क्षमता विकास : (१) शिक्षक र कर्मचारीको पेसागत क्षमता विकासका लागि तालिम तथा प्रशिक्षण सम्बन्धी व्यवस्था शिक्षा सम्बन्धी सङ्घीय तथा प्रदेशका कानूनले व्यवस्था गरे अनुरूप हुनेछ ।

(२) आवश्यकताका आधारमा गाउँपालिका भित्रका शिक्षकहरूको क्षमता विकास तालिमको संचालन तथा व्यवस्थापन गाउँपालिकाले गर्नेछ ।

६८. विद्यालयका कर्मचारी: (१) विद्यालयमा शिक्षक बाहेक आवश्यक संख्यामा कर्मचारी रहने छन् ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम कर्मचारी खुला प्रतिस्पर्धाबाट प्रचलित कानून तथा कार्यविधि बमोजिम सम्बन्धित विद्यालयबाट नियुक्ति हुनेछन् ।

(३) उपदफा (२) बमोजिम नियुक्त कर्मचारीको पारिश्रमिक, सुविधा र सेवाका शर्त स्थानीय तहले बनाएका कानून बमोजिम हुनेछन् । तर त्यस्ता कर्मचारीको पारिश्रमिक नेपाल सरकारले निर्धारण गरेको न्यूनतम पारिश्रमिक भन्दा कम हुन सक्ने छैन ।

६९. शिक्षकलाई अन्य काममा लगाउन नहुने: (१) सामुदायिक विद्यालयको शिक्षकलाई शिक्षा प्रदान गर्ने वा विद्यालय प्रशासनिक सम्बन्धी काममा बाहेक अन्य काममा लगाउन हुदैन ।

(२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएता पनि विद्यालयको पठन पाठनमा बाधा नपर्ने गरी नेपाल सरकार वा गाउँपालिकाले तोकेको अन्य कुनै काममा खटाउन सकिनेछ ।

७०. अध्यापन अनुमतिपत्र: (१) विद्यालयमा नियुक्त हुन तोकिए बमोजिमको अध्यापन अनुमतिपत्र लिएका व्यक्ति मात्र शिक्षकपदमा उम्मेदवार हुन योग्य हुनेछन् ।

७१. शिक्षकको पेशागत महासंघ सम्बन्धी व्यवस्था: (१) सामुदायिक विद्यालयका शिक्षकहरूको पेशागत हकहितको सम्बन्धमा कार्य गर्न गाउँ क्षेत्रभित्र तोकिए बमोजिमको साझा सङ्गठनको रूपमा एक शिक्षक महासङ्घ रहनेछ ।

७२. स्थायी आवासीय अनुमति लिन नहुने: (१) सामुदायिक विद्यालयमा कार्यरत शिक्षक वा कर्मचारीहरूले कुनै पनि देशको स्थायी आवासीय अनुमति लिन वा त्यस्तो अनुमति प्राप्त गर्नको लागि आवेदन दिन हुँदैन ।

(२) स्थायी आवासीय अनुमति लिएका तथा लिन आवेदन दिने शिक्षक वा कर्मचारीहरूलाई दिइने दण्ड तथा सजाय प्रचलित कानूनमा तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

७३. शैक्षिक योग्यता: (१) कसैले पनि कुनै पनि वहानामा प्रचलित कानूनमा तोकिएको शैक्षिक योग्यता तथा मापदण्ड पूरा नगरी विद्यालयको शिक्षक, कर्मचारी एवम् बालबालिका विकास केन्द्रको सहयोगी कार्यकर्ता भई कार्य गर्न पाइने छैन ।

(२) विद्यालयको शिक्षक, कर्मचारी एवम् बालबालिका विकास केन्द्रको सहयोगी कार्यकर्ताको शैक्षिक योग्यता प्रचलित कानूनमा तोकिएबमोजिम हुनेछ यदी कुनै शिक्षक कर्मचारी प्रक्रिया नपुगी नियुक्ति भएको वा झुठो विवरण पेस गरी सो पदमा नियुक्ति लिएको पाइएमा कानून बमोजिम हुने छ ।

परिच्छेद-२३

अतिरिक्त शैक्षिक क्रियाकलापको सञ्चालन

७४. अतिरिक्त शैक्षिक क्रियाकलापको सञ्चालन : (१) विद्यालयहरूले नियमित रूपमा विद्यार्थीमा अन्तरनिहित प्रतिभालाई प्रस्फुटन गराउन सहयोग पुग्ने किसिमका सह तथा अतिरिक्त क्रियाकलापहरू सञ्चालन गर्नुपर्ने छ ।

(२) सहक्रियाकलापहरू दैनिक पठनपाठनको विषयवस्तुमा आधारित हुनु पर्नेछ ।

(३) विद्यालयहरूले प्रत्येक शुक्रवार अपराह्न पछिको समयमा अतिरिक्त क्रियाकलाप सञ्चालन गर्नु पर्नेछ ।

(२) गाउँ कार्यपालिकाले वार्षिक कार्यक्रममा समावेश गरी अन्तर विद्यालयहरू बीचमा प्रतिस्पर्धात्मक अतिरिक्त क्रियाकलाप संचालन गर्न सक्नेछ ।

(३) अन्तर विद्यालय प्रतिस्पर्धात्मक अतिरिक्त क्रियाकलाप सञ्चालन सम्बन्धी थप व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुने छ ।

परिच्छेद-२४

विविध

७५. नाबालक छोराछोरीलाई शिक्षा दिक्षा : (१) हरेक नाबालक छोराछोरीका लागि विद्यालय शिक्षा अनिवार्य हुनेछ ।

(२) नाबालक छोराछोरीलाई शिक्षा विद्यालय शिक्षामा भर्ना गराउनु हरेक अभिभावकको कर्तव्य हुनेछ ।

(३) कसैले नाबालक छोराछोरीलाई शिक्षाद्विषय नदिएको विषय हेर्ने न्यायिक अधिकार स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ मा तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

७६. बाधा अडकाउ फुकाउने अधिकार: (१) यस ऐनको उद्देश्य कार्यान्वयन गर्न कुनै बाधा अडकाउ परेमा गाउँपालिकाले त्यस्तो बाधा अडकाउ हटाउन आदेश जारी गर्न सक्नेछ र त्यस्तो आदेश यसै ऐनमा परे सरह मानिनेछ ।

७७. बचाउ र लागू नहुने: (१) यो ऐन वा यस ऐनअन्तर्गत बनेका नियममा लेखिएजति कुरामा सोही बमोजिम र नलेखिएको कुरामा प्रचलित कानून बमोजिम हुनेछ ।

(२) यस ऐनमा लेखिएको कुनै कुराले पनि विद्यालयको सम्पत्ति हिनामिना गरेको कसुरमा भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९ अन्तर्गत कार्यवाही चलाउन बाधा पर्ने छैन ।

(३) संविधान, सङ्घीय र प्रादेशिक कानूनसँग बाझिएको यस ऐनका दफा र उपदफाहरू बाझिएको हदसम्म स्वतः निष्क्रिय हुनेछ ।

(४) यसअघि कानून बमोजिम नियुक्त शिक्षक कर्मचारीहरूलाई नेपाल सरकारले दिँदै आएको सुविधामा कुनै किसिमको कटौती गरिने छैन , तर यो व्यवस्थाले कानून बमोजिम दण्ड, सजाय तथा कार्यवाही गर्न बाधा पर्नेछैन ।

७८. नियम बनाउने अधिकार: (१) यस ऐनको उद्देश्य कार्यान्वयन गर्न यस ऐनको अधिनमा रही कार्यपालिकाले देहायका विषयका अतिरिक्त आवश्यक अन्य विषयमा नियमावली, निर्देशिका, कार्यविधि र मापदण्ड बनाउन सक्नेछ ।

(क) विद्यार्थीलाई लाग्ने शुल्क निर्धारणका आधारहरू

(ख) विद्यालय तथा उच्च तहमा अध्ययनका लागि प्रदान गरिने छात्रवृत्ति

(ग) विद्यालयलाई दिइने अनुदान

(घ) प्राविधिक तथा व्यवसायिक शिक्षा संचालन र व्यवस्थापन

(ङ) विद्यार्थी सिकाई उपलब्धीको परीक्षण तथा मूल्याङ्कन

(च) विद्यार्थी शिक्षक अनुपात तथा दरबन्दी मिलान

(छ) विद्यालय नक्सांकन र समायोजन

(ज) प्रति विद्यार्थी लागतका आधारमा शिक्षक सहयोग

(झ) माध्यमिक तहको कक्षा एघार र बाह्रमा शिक्षक व्यवस्थापन

(ञ) प्रारम्भिक बालशिक्षा केन्द्र व्यवस्थापन

ट) विद्यालयको सह तथा अतिरिक्त कार्यकलाप र कार्यक्रम

ठ) विद्यालयको सम्पत्तिको सुरक्षा

(ड) विद्यालयको नामाकरण

(ढ) विद्यालयमा छात्रवास संचालन सम्बन्धि व्यवस्था

- (ण) विद्यालयको पाठ्यक्रम पाठ्यपुस्तक र सन्दर्भ सामग्री
- (त) विशेष तथा समावेशी शिक्षा
- (थ) अनौपचारिक तथा निरन्तर शिक्षा
- (द) दूर तथा खुला शिक्षा
- (ध) गाउँ शिक्षा कोष
- न) विद्यालयको कोष
- (प) विद्यालयको पुस्तकालय र वाचनालय
- (फ) ट्युसन, कोचिङ, शैक्षिक परामर्श, भाषा शिक्षण जस्ता विद्यालय बाहिर हुने अध्यापन सेवा
- (ब) अभिभावक शिक्षा
- (भ) शिक्षक तथा विद्यार्थीको आचारसंहिता
- (म) विद्यार्थी सल्लाह तथा निर्देशन सेवा
- (य) शिक्षक तथा विद्यालय व्यवस्थापन तालिम
- (र) प्रधानाध्यापक नियुक्तिको आवश्यक योग्यता, काम, कर्तव्य लागि, अधिकार र सुविधा
- (ल) विद्यालयको झण्डा, चिन्ह र प्रार्थना
- (व) सिकाइ उपलब्धी परीक्षा तथा आधारभुत तहको परीक्षा
- (श) स्थानीय पुस्तकालय र वाचनालय संचालन सम्बन्धि व्यवस्था
- ष) शिक्षक तथा कर्मचारीहरूको विदा, सेवा, सुविधा, दण्ड जरिवाना तथा पुरस्कार सम्बन्धि व्यवस्था
- २ कोन्ज्योसोम शिक्षा कार्यविधि २०७४ अनुसार भए गरेका कार्यहरू यसै ऐन अनुसार भएको मानिने छ ।
- ३ गाउँसभाबाट यस ऐन स्वीकृत भइ स्थानीय राजपत्रमा प्रकाशित भएको मितिदेखि कोन्ज्योसोम शिक्षा कार्यविधि २०७४ स्वतः खारेज हुनेछ ।

आज्ञाले
टेक बहादुर बुढथापा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत